

VU Research Portal

Toen de AVT werd opgericht

Noordegraaf, J.

published in

Taalwetenschap in Nederland. Zestig jaar AVT (1950-2010)
2010

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Noordegraaf, J. (2010). Toen de AVT werd opgericht. In S. Daalder, A. Foolen, & J. Noordegraaf (Eds.), *Taalwetenschap in Nederland. Zestig jaar AVT (1950-2010)* (pp. 43-84). (Uitgaven Stichting Neerlandistiek VU; No. 65). Stichting Neerlandistiek VU & Nodus Publikationen.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Toen de AVT werd opgericht

Jan Noordegraaf

1. Inleiding

Eerlijk gezegd, in de beschikbare overzichten van de linguïstiek in Nederland speelt de AVT niet of nauwelijks een rol van betekenis. De Vereniging komt, zo lijkt het, alleen in beeld wanneer ze in het decennium na de herstart van 1964 het nodige bijdraagt aan de samenwerking tussen Nederlandse taalkundigen van verschillende gezindten. Mede dankzij deze ‘spirit of collaboration’ (Verkuyl) is in 1974 de Stichting Taalwetenschap tot stand gekomen.¹

Over het oprichtingsjaar van de AVT is enige tijd geleden onduidelijkheid geweest. Was het nu 1950 of 1951? Maar de Leidse germanist C. Soeteman (1912-2005) had het juiste jaartal al eens genoemd, toen hij er in 1962 en passant op wees dat de oprichting van de AVT ‘in januari 1950’ had plaatsgevonden (Soeteman 1962: 117). En Soeteman kon het weten, want hij was erbij geweest. In deze bijdrage zal ik laten zien wat er aan die oprichtingsvergadering op dinsdag 3 januari 1950 is voorafgegaan.

In het voorgaande artikel heeft Saskia Daalder duidelijk gemaakt dat de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap een voorloper heeft gehad in de minder bekende Phonologische Werkgemeenschap. Van Phonologische Werkgemeenschap naar Algemene Vereniging voor Taalwetenschap, dat is een traject geweest dat wel een jaar of zes in beslag heeft genomen, en die periode zal in dit artikel centraal staan.

Onze vereniging is ‘in eerste instantie een schepping van prof. Hellinga’, zo werd het in 1952 in het *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* gesteld. Maar zonder de inzet van andere collega’s uit vroeger tijd, nog steeds algemeen bekend of nog slechts bekend bij een enkele specialist, was de AVT er niet gekomen. Daarom zal ik ook de nodige aandacht besteden aan de als altijd essentiële menselijke factor. Dat gebeurt dan vooral aan de hand van [44] een aantal thans nog beschikbare documenten.² Persoonlijke getuigenissen van mensen die er eind jaren veertig bij zijn geweest, zijn schaars. Zoals Jo Daan (1910-2006) me tien jaar geleden nog mailde: ‘Het spijt me erg, maar ik herinner me van die eerste AVT weinig of niets meer’.³ Daan was mede-ondertekenaar van de

---

¹ Zie Verkuyl (1990: 15) voor een uitvoerige voetnoot over de AVT in de jaren zestig en zeventig. Ook Trommelen (2008: 29-30) geeft een compacte schets van de activiteiten van de Vereniging in de laatste drie decennia van de vorige eeuw.

² Het archief van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap over de jaren 1949-1972 bevindt zich onder nummer 81 in de collectie Archieven van het Meertens Instituut te Amsterdam. Het is daar indertijd gedeponneerd door P. Eringa, de eerste secretaris van de AVT (Jan Berns, p.c.). In een particuliere collectie berust nog een aantal andere stukken die betrekking hebben op de AVT; ze zijn grotendeels afkomstig uit het AVT-archief van de penningmeester, P.J. Meertens. De documenten waarop ik me baseer, bevinden zich in deze twee collecties, tenzij anders vermeld.

³ E-mail 24-12-2000. Ook A.A. Weijnen (1909-2008) kon me desgevraagd geen informatie meer over de vroege AVT verschaffen – ‘Het is allemaal zo lang geleden’ (brief 11-01-01). De interviews die P.C. Paardekooper (*1920) in de eerste helft van de jaren zeventig met een aantal Vlaamse en Nederlandse taalkundigen heeft gehouden, leverden geen relevant materiaal op, evenmin als de door H.J. Verkuyl en J. Koster in 1984 gehouden

uitnodiging voor de cruciaal gebleken vergadering van ‘Maart 1946’. Bepaalde kwesties zullen waarschijnlijk voor altijd onopgehelderd blijven.

Aan mijn verhaal over de oprichting van die ‘eerste AVT’ heb ik bij wijze van documentatie een viertal bijlagen toegevoegd. De eerste bevat het grootste gedeelte van de tekst van het door W.Gs. Hellinga opgestelde ‘Reorganisatieplan voor de Phonologische Werkgemeenschap’, een tekst die waarschijnlijk dateert uit de eerste helft van 1944. De tweede bijlage behelst de uitnodiging voor een vergadering van taalkundigen op 12 maart 1946, waar de werkgroep CeLiNe (Concentratie Linguïsten in Nederland) werd opgericht. De derde bijlage is de uitnodiging voor de oprichtingsvergadering van de AVT op 3 januari 1950. Bijlage vier, ten slotte, is het zogeheten ‘manifest’ van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap. Het werd opgesteld door C.F.P. Stutterheim, de eerste voorzitter van de AVT, en het is in 1950 in duizenden exemplaren verspreid.

Mijn verslag over de oprichting van onze vereniging volgt de chronologie van deze documenten. Eerst komt dus het plan-Hellinga aan de orde.

2. Hellinga en zijn reorganisatieplan

2.1. Wytze Gs Hellinga

Wie de oprichtingsgeschiedenis van de AVT wil behandelen, wordt onherroepelijk geconfronteerd met de markante persoonlijkheid van Wytze Gerbens Hellin[45]ga (1908-1985), een neerlandicus van origine. Enige achtergrondinformatie over deze ‘vernieuwer van de geesteswetenschappen’ (Pleij), de ‘grote onberekenbare’ (Spies), lijkt me hier wel op z’n plaats.⁴

Wytze Hellinga studeerde Nederlands te Leiden, waar hij, na eerst afgewezen te zijn, in 1933 het kandidaatsexamen behaalde. Hij zette zijn studie voort aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Daar promoveerde hij in 1938 cum laude op een historisch-taalkundig proefschrift getiteld *De opbouw van de algemeen beschaafde uitspraak van het Nederlands*. Na enkele jaren leraar Nederlands geweest te zijn onder meer in Zwitserland, was hij vanaf september 1940 tot zijn hoogleraarsbenoeming in 1946 eveneens als leraar Nederlands verbonden aan de Tweede Openbare Handelsschool te Amsterdam. De meidagen van 1940 maakte hij mee als officier. Dresden (1986: 180) spreekt in dit verband over ‘werkelijk traumatiserende oorlogservaringen’. Toen medio 1943 de Nederlandse reserve-officieren, onder wie Hellinga, door de bezetter zouden worden teruggevoerd in krijgsgevangenschap, besloot hij op het laatste moment om onder te duiken. De laatste twee oorlogsjaren bracht hij ‘in eenzaamheid’ door op de Veluwe, ondergedoken in een vakantiehuisje van vrienden van zijn ouders (Lewin 1983: 194). Zo kon hij de promotie van P.J. Meertens op vrijdag 9 juli 1943 in Utrecht niet bijwonen.⁵ Na de bevrijding was hij korte tijd commandant van de Noord-Veluwe, Nunspeet, Doornspijk en Oldebroek.

In september 1945 werd Hellinga aangesteld om voor de gehele Amsterdamse letterenfaculteit het vak Gotisch te verzorgen in plaats van de direct na de oorlog ontslagen germanist Jan van Dam (1896-1979). Tegelijkertijd werd aan Hellinga opgedragen zijn leermeester en promotor A.A. Verdenius

---

interviews over de opkomst van de generatieve grammatica in Nederland. Verkuyt (1990: 15) heeft overigens toegezegd de bandopnamen te zullen schenken aan het ‘Modern Museum of Generative Grammar’.

⁴ Zie voor uitgebreide informatie over leven en werk van W.Gs. Hellinga: Dibbets 2008, Dresden 1986, De la Fontaine Verwey 1985. Zie ook Van den Berg 2003, Lewin 1983: 192-195, Pleij 2003 en Spies 2001 voor verdere gegevens en persoonlijke herinneringen.

⁵ Meertens bedankt Hellinga later dat jaar schriftelijk voor diens gelukwensen met zijn promotie. ‘Als ondergedokene had je best kunnen komen’, merkt hij nog op (brief d.d. 11 september 1943, UB Amsterdam, collectie-Meertens, inventarisnr.72). De Nijmeegse hoogleraar Jac. van Ginneken (1877-1945) had geweigerd Meertens’ promotie bij te wonen in verband met een van de aan het proefschrift toegevoegde stellingen: ‘Massale volksbewegingen als de Beeldenstorm van 1566 verdienen, in het licht der geschiedenis beschouwd, onze waardering’ (stelling 19). Cf. Noordegraaf 2007.

(1876-1950) ‘met het oog op zijn verzwakt gezichtsvermogen’ te ontlasten door een drietal college-uren van hem waar te nemen (Van den Berg 2003: 39). De germanist Van Dam was samen met classicus-linguïst A.W. de Groot (1892-1963) vanaf september 1938 ‘tijdelijk’ belast geweest met het vak Algemene Taalwetenschap.⁶ Het plan was nu om Hellinga eveneens te vragen Algemene Taalwetenschap te gaan doceren, maar dat stuitte op protest van de toen nog ‘gestaakte’ hoogleraar A.W. de Groot. Naar zijn mening zou Hellinga een ‘bedenklijke keuze’ zijn: ‘Hellinga is ter zake niet competent [...]. De atw is beslist niet zijn vak’ (cf. Noordegraaf 1994: 279, 1997: 189). Hij had te veel van Van Ginneken, vond De Groot. En die had daar gewoon gelijk in, denk ik.⁷

In de zomer van 1946 dreigde Hellinga nog onder de wapenen geroepen te worden,⁸ maar in september werd hij officieel benoemd tot opvolger van Verdenius, met als leeropdracht ‘De Nederlandsche taal en het Gothisch’. Een van zijn concurrenten bij de dans rond de Amsterdamse leerstoel was de ‘veelzijdige’ – zo heet het in de stukken – C.F.P. Stutterheim (1903-1991) geweest, die gesteund werd door een lobby onder aanvoering van de taalkundige en filosoof H.J. Pos (1898-1955) en de algemeen linguïst A.W. de Groot. De poging om in de vacature Nederlandse taalkunde hun promotus Stutterheim als nummer één op de voordracht te krijgen, mislukte. De meerderheid in de faculteit stemde voor Hellinga. De faculteit wenste blijkbaar een traditie voort te zetten door een ‘allround-philoloog’ te benoemen.⁹ In Hellinga’s inaugurele rede, waarmee hij op 16 december 1946 ‘met groot elan’ (Weijnen 1988: 1) aantrad, werd evenwel een programma gepresenteerd ‘dat een breuk inhield met het verleden van de [47] leerstoel’ en werd er kritiek uitgeoefend ‘op het vele in de Nederlandse taalkunde dat blijk gaf van verwaarlozing van de linguïstiek’ (Kraak 1989: 32-33). Ik zal dit punt hier verder niet uitwerken.

Hellinga’s verdere wetenschappelijke loopbaan is goed gedocumenteerd. Hij was een versatiele geest met sterk autoritaire trekken – ‘ritich’ schijn je in het Fries te zeggen¹⁰ –, een geleerde die

---

⁶ In een brief van 4-10-1945 legde De Groot aan de voorzitter van de Amsterdamse Letterenfaculteit, de oud-historicus en classicus David Cohen (1882-1967), uit hoe het onderwijs ATW in 1943-44 geregeld was: Van Dam deed de historische taalkunde, hijzelf de structurele taalkunde, en daarnaast was ook de privaat-docent Anton Reichling S.J. (1898-1986) bij het onderwijs betrokken (cf. Noordegraaf 1994: 288; 1997: 190).

⁷ Net zoals Roman Jakobson (1896-1982) te Brno had Hellinga, toen woonachtig te Zuoz, ingetekend op de *Mélanges de linguistique et de philologie* (1937), het mede door J. Wils geredigeerde Festschrift voor Van Ginneken. Zie voor beider namen de ingevoegde ‘Liste additionnelle de souscripteurs’. In zijn dissertatie (1938) liet Hellinga zich welwillend uit over de niet onomstreden gebleven ‘erfelijkheidstheorie’ van de Nijmeegse hoogleraar, die op 20 oktober 1945 overleed. Ook stelling 1 van Hellinga’s proefschrift was in positieve zin aan ‘Van Ginnekens Erfelijkheidstheorie’ gewijd (cf. Van der Stroom 1996: 104-105). In zijn Amsterdamse inaugurele rede uit 1946 rekende Hellinga Van Ginneken tot ‘de besten’ der linguïsten (1946: 6), terwijl hij in 1968 noteerde: ‘Als leerling van Prof. Van Ginneken [...] besteedde ik tevens veel aandacht aan sociale taalkunde, waarbij het dialectenonderzoek op mijn verzoek aan de neerlandici gedoceerd werd door Dr. P.J. Meertens [...]’ (Hellinga 1968: 8). Ook Meertens (1948: 20-12) waardeerde Van Ginneken om diens ‘baanbrekend werk [...] op vele terreinen der linguïstiek’. Over diverse aspecten van leven en werk van Jac. van Ginneken zie Foolen & Noordegraaf (red.) 1996.

⁸ Hellinga aan Meertens, 23-07-1946 (‘Beste Pieter’). UB Amsterdam, Collectie Meertens, inventarisnr. 72. Met dank aan H.Th. Bianchi voor zijn toestemming om deze collectie te raadplegen.

⁹ Stutterheim, zelf meer taalfilosofisch en taaltheoretisch georiënteerd, was zich welbewust van deze wens van de faculteit, want in 1946 publiceerde hij een geannoteerde uitgave van twee Middelnederlandse spelen, om te laten zien, zoals hij aan zijn promotor H.J. Pos schreef, ‘dat ik inderdaad bevoegd ben om teksten uit te geven, en, indien nodig mijn steentje tot het Zulo bij te dragen’ (brief van 28-3-1946; cf. Noordegraaf 2000: 164).

¹⁰ ‘Ritich’ betekent ‘humeurig’, ‘last van buien hebbend’. Deze typering is afkomstig van een ver familielid van Hellinga, te weten Gerrit Meinsma (telefoongesprek 27-01-2001). G.L. Meinsma (1924-2003) is vanaf 1953 een aantal jaren adjunct-secretaris geweest van de Phonologische Werkgemeenschap. Ook was hij vele jaren secretaris van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen.

geneigd was telkens weer andere onderwerpen aan te pakken. Men kan hem ‘bezwaarlijk van een eenzijdig gerichte belangstelling betichten’, noteerde Schultink in 1956 al eens in de *NRC* (cf. Schultink 2005: 8). Pleij heeft eens opgemerkt dat Hellinga’s ‘beginselvaste demonstraties en provocaties’ het terrein beslaan van meer dan tien leerstoelen.

Zo presenteert hij zich in publicaties als deelnemer en deskundige (een enkele keer in spe) in het veld van de fonologie, dialectgeografie, uitspraakleer, sociale taalkunde, taalkundige stilistiek, doventaal, close reading, creolisering in de West, semiotiek, filologie, historische tekstinterpretatie, codicologie, analytische bibliografie, teksteditie, incunabulistiek, typenleer (Pleij 2003: 2).

Niet voor niets wordt Hellinga in *Het Bureau* van J.J. Voskuil ‘professor Springvloed’ genoemd. In het licht van deze reeks van opmerkelijke initiatieven kan men zich afvragen of Hellinga zijn bijdrage aan de oprichting van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap achteraf wel heel belangrijk heeft gevonden; zijn biografen maken er in elk geval geen melding van. Bij al zijn ondernemingen bleef het steeds bij openingen, zelden of nooit maakte hij iets af, heeft Pleij geconstateerd. Ook voor de oprichting van de AVT is deze opmerking van toepassing, zoals we zullen zien.

W. Gs. Hellinga omstreeks 1970
Met dank aan mw. dr. Lotte Hellinga, Londen

2.2. *Het 'Reorganisatieplan voor de Phonologische Werkgemeenschap' (1944)*

Hellinga was lid van de ook in de Tweede Wereldoorlog nog functionerende Phonologische Werkgemeenschap. Het lezen van de notulen uit die periode [48] werkt enigszins vervreemdend voor wie beseft dat er midden in een wereldoorlog nog een aantal mensen in Amsterdam of Leiden samen

---

De anekdotes over Hellinga zijn legio (cf. Van der Meulen 1991). ‘Zijn medewerkers verstijfden in de lift als Hellinga binnenstapte, naar verluidt’, aldus Rob Doeve (1987: 20-21) in zijn schets van het klimaat in de Amsterdamse letterenfakulteit omstreeks 1960.

kwamen om over fonologische onderwerpen te praten. Bij Daan (2000: 67) zijn de ‘herinneringen aan wetenschap en werk ... verdrongen door die aan de oorlog ... De laatste maanden van de oorlog zijn een donker gat ...’.

Hoe dit ook zij, Hellinga was ontevreden met de wijze waarop de Werkgemeenschap functioneerde, en waarschijnlijk in het voorjaar en de zomer van 1944 schreef hij tijdens zijn onderduik op de Veluwe een uitvoerig en ambitieus plan om de Werkgemeenschap te reorganiseren. Het was een van ‘the thousand-and-one plans that had run through his fertile brain throughout the war’ (de la Fontaine Verwey 1985: 166). Ik citeer enkele passages uit het tien pagina’s tellende stencil om iets van zijn ‘missie’ te laten zien:

De doelstelling van de Phonologische Werkgemeenschap, d.i. organisatie van het contact tussen de leden, en bewerken van bepaalde projecten in groepsverband, komt te weinig tot haar recht. Hiervan is oorzaak, dat het contact, zowel voor de leden onderling als voor het Bestuur met de leden, te beperkend-eenzijdig, gebonden is aan de vier vergaderingen, die ieder jaar worden gehouden. De vergaderingen kunnen immers slechts door weinig leden – en door die weinigen dan meestal nog niet regelmatig – worden bezocht en duren te kort.

Zodoende is eigenlijk niemand op de hoogte van wat er in de Werkgemeenschap leeft. Welke plannen zijn er? Welke wensen heeft de een of ander? Waarmee is men bezig? Ja, – welke opvattingen heeft men omtrent de grondstellingen van de structurele taalkunde, die wetenschap in wording?

Het werk van de Werkgemeenschap is nu in hoofdzaak beperkt tot het doen houden van enkele lezingen, welke gevolgd worden door een begin van gedachtewisseling en kritiek. Daaraan kunnen slechts de toevallig aanwezigen deelnemen en juist principiële kwesties kunnen nimmer afdoende worden besproken. Wel heeft het Bestuur onlangs de Phonologische Enquête op tafel gebracht en is er een gelukkig begin gemaakt voor het bewerken daarvan; maar hier blijkt juist, hoe node een beter georganiseerd contact gemist kan worden: aan de bespreking van het Project hebben immers slechts weinigen kunnen deelnemen en niemand weet, hoevelen er misschien onder de toen niet aanwezige leden zijn, die gaarne op een of andere wijze aan de bewerking zouden willen deelnemen. Wil de Phonologische Werkgemeenschap dus waarlijk werkgemeenschap op het gebied van de structurele taalkunde zijn, dan moeten contact en samenwerking op een andere wijze worden georganiseerd. [49]

Het plan, waarop ik hier niet verder in zal gaan (zie voor de precieze inhoud bijlage 1), is een gedetailleerde, militant-idealistisch opgezette schets van hoe een discussie tussen bevoegen taalkundigen gestructureerd diende te zijn en hoe de follow-up technisch moest verlopen. Tevens voorzag het plan in de publicatie van een jaarboek (bij Meulenhoff) en een reeks studies waaraan ‘de naam van Nico van Wijk’ verbonden zou moeten worden. Het ging bij Hellinga om *commitment*, om de ‘wil tot samenwerking’ (zoals uit zijn oratie wel blijkt, had hij zich in Nietzsche verdiept). Kortom, actief lidmaatschap eiste een grote mate van betrokkenheid, inzet en discipline. Het slot van de tekst is optimistisch getoonzet:

DE PHONOLOGISCHE WERKGEMEENSCHAP, Studiekring voor Structurele Taalwetenschap, kan voor allen, die in de eerste plaats in Nederland, Nederland-Overzee, Vlaanderen en Zuid-Afrika belangstelling hebben voor taalkundige problemen, door het scheppen van schriftelijk contact, een inlichtingendienst tussen de leden, werkorganisaties, schriftelijke deelname aan discussies, enzovoorts enzovoorts: een *l e v e n d c e n t r u m* worden, dat bovendien door zijn Jaarboek een voorname plaats kan krijgen in het internationale wetenschappelijke leven. [50]

Tot een uitgebreide discussie over dit plan is het toentertijd naar alle waarschijnlijkheid niet gekomen. De activiteiten van de Werkgemeenschap kwamen na de vergadering op 6 mei 1944 door oorlogsomstandigheden geheel tot stilstand (er waren toen acht aanwezigen). Ze werden pas in 1946 weer hervat.

3. Van CELINE naar AVT

3.1. De zaak 'Maart 1946'

In zijn *Diarium* over 1946 noteert P.J. Meertens voor vrijdag 4 januari: 's av. Prof. Kramers, Dr. Kaiser, Wils, Wytze Hellinga en Jo [Daan] (oprichting Linguistische Ver.)'.¹¹ Op zaterdag 2 februari heet het: 's morg. Wytze Hellinga'.

In februari 1946 liet Hellinga, toen nog leraar Nederlands te Amsterdam, door Meertens aan een dertigtal doctores en hoogleraren een uitnodiging sturen om op dinsdagochtend 12 maart om elf uur in het Trippenhuis te vergaderen over de oprichting van een overkoepelende linguïstische organisatie (voor de tekst zie bijlage 2). Onder de aanwezigen waren C.C. Berg (1900-1990), hoogleraar Javaans te Leiden; de hier al eerder genoemde A.W. de Groot; de Utrechtse hoogleraar Nederlandse taalkunde C.B. van Haeringen (1892-1983); Louise Kaiser (1891-1973), de Amsterdamse lector experimentele fonetiek; A. Reichling (1898-1986), buitengewoon hoogleraar in de Algemene taalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam; C.F.P. Stutterheim, leraar Nederlands te Tiel; en Meertens' promotor, de Utrechtse emeritus Nederlands C.G.N. de Vooys (1873-1955). 's morg. en 's midd. vergad. Linguistenver. (Trippenhuis)', schreef Meertens die dag in zijn *Diarium*.

Stutterheim vertelde er later het volgende over: Hellinga bepleitte 'de wenselijkheid, ja de noodzakelijkheid van een organisatie, die alle werkers op het gebied van de taalkunde, althans in Nederland zou verenigen. Zijn voorstellen hadden een uitvoerige discussie ten gevolge. Dat de bijeenkomst werd opgeheven zonder dat tot stichting van deze organisatie besloten was, was zeker niet te wijten aan de Heer Hellinga, die juist met grote overtuiging had gesproken'. Een typisch Stutterheimiaanse, verhullende uitleg volgt: 'Misschien hebben sommige taalkundigen een grotere secundaire functie dan andere stervelingen. Misschien [51] ook hebben we hier te maken met een zich na een bijzonder lange periode openbarende post-hypnotische handeling' (cf. Eringa 1952: 1-2).

Waarom kreeg Hellinga, op dat moment nog geen hoogleraar, zijn plan er niet door? Was het Louise Kaiser, voorzitter van de Vereniging voor Phonetische Wetenschappen, die bezwaren had, of A.W. de Groot, die vond dat Hellinga eigenlijk geen linguïst was? Na die mislukte vergadering in maart 1946 gaf Hellinga niet op. Er werd een werkgroep ingesteld om het onderwerp nader te bestuderen. De werkgroep kreeg de roepnaam van 'Concentratie van Linguisten in Nederland', *vulgo dicitur* CeLiNe, zoals Jo Wils (1901-1975), promotus van Van Ginneken en vanaf 1948 hoogleraar algemene taalwetenschap in Nijmegen, het eens tegenover Meertens uitdrukte.

De precieze activiteiten van deze werkgroep in de jaren daarna zijn overigens wat schimmig gebleven. Het zou tot begin 1950 duren voordat de AVT werd opgericht. En het was niet Hellinga, maar de Rotterdamse leraar Nederlands C.F.P. Stutterheim, die toen voorzitter zou worden. Het overzicht van de incubatieperiode laat ik daarom beginnen met enige informatie over deze eerste voorzitter van de AVT.

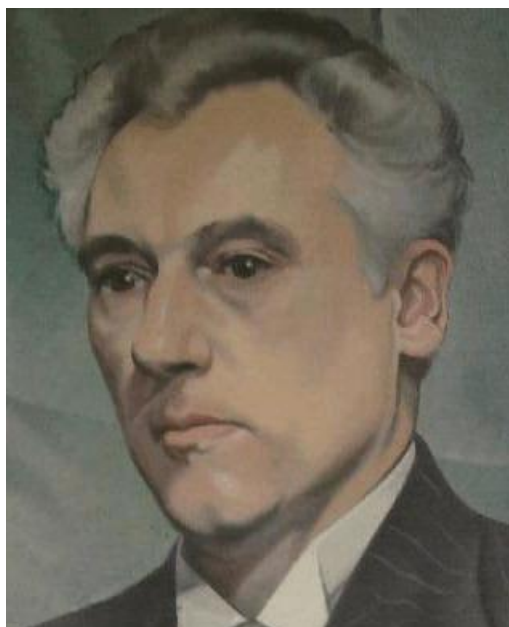
3.2. C.F.P. Stutterheim

Stutterheim was enkele keren bij de vergaderingen van de Phonologische Werkgemeenschap geweest, op 14 december 1946 en op 20 december 1947. Op zaterdag 10 juli 1948 was hij er voor de derde keer, ditmaal om er een lezing te geven over 'Stilistische grammatica in verband met taal en spraak'.

Leven en werk van C.F.P. ('Kees') Stutterheim (1903-1991) zijn mede door hemzelf goed gedocumenteerd.¹²

¹¹ UB Amsterdam, collectie-Meertens, inventarisnr. 94. De genoemde personen, met uitzondering van Hellinga, vormden de besturen van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en de Phonologische Werkgemeenschap. Johannes Hendrik Kramers (1891-1951) was een bekende Leidse arabist.

¹² Stutterheim heeft herinneringen uit zijn persoonlijk en wetenschappelijk leven neergelegd in een boekje (1988a) en in een artikel (1988b). Levensberichten schreven onder meer Dresden (1993) en Van Bree (1995).

Portret van C.F.P. Stutterheim, vervaardigd door de kunstschilder Raoul Martinez (1876- 1973), een Parijse vriend van Stutterheim. Het schilderij, dat vermoedelijk dateert van na 1945, is thans in het bezit van de Katedra Filologii Nederlandzkiej van de Uniwersytetu Wrocławskiego in Polen. Joop van der Horst (Leuven) was zo vriendelijk om me op het portret attent te maken. Met dank aan doc. dr. B. Rajman te Wrocław voor verleende toestemming om deze afbeelding op te nemen. De handtekening is afkomstig uit de notulen van de oprichtingsvergadering van de AVT op 3 januari 1950.

Joop van der Horst noemde hem eens ‘griezelig intelligent, een van de intelligentste mensen die ik ooit ontmoet heb’.¹³ Maar bovendien was Stutterheim gewoon een harde werker. ‘Je werkte toch al gauw zo’n twaalf uur per dag’, merkte hij eens op over zijn arbeidsverleden. ‘Je werkte gewoon door, alle zaterdagen en zondagen’ (Salverda e.a. 1971: 24).

Stutterheim studeerde Nederlands aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam en werd na zijn doctoraal examen in 1929 leraar Nederlands en geschiedenis in Tiel. Daar werkte hij aan de omvangrijke studie waarop hij in 1941 [52] cum laude zou promoveren, *Het Begrip Metaphoor. Een taalkundig en wijsgerig onderzoek*. De dissertatie werd geschreven onder supervisie van de al genoemde filosoof-linguïst Hendrik J. Pos. Omdat Pos door de Duitse autoriteiten geïnterneerd werd en Ph. Kohnstamm (1875-1951), die daarna als promotor was aangewezen, moest onderduiken, was het A.W. de Groot, hoogleraar klassieke talen en algemene taalwetenschap aan diezelfde Amsterdamse universiteit, die uiteindelijk formeel als promotor optrad. [53]

Na een voor hem persoonlijk rampzalig verlopen laatste oorlogsjaar wilde de ambitieuze Stutterheim – hij was al begin veertig – weg uit de provincie. In 1946 werd hij leraar aan het Gymnasium Erasmianum in Rotterdam. Voor de benoeming op de Amsterdamse leerstoel Nederlandse

---

Voor een positionering van Stutterheim ten opzichte van contemporaine taalkundige stromingen zie Noordegraaf (2000).

¹³ In *De Nieuwe Taalgids* 84 (1991), 498.

taalkunde was hij gepasseerd; het was Hellinga die de opvolger van Verdenius werd. Een poging van enkele Amsterdamse hoogleraren om Stutterheim te laten benoemen op een nieuw in te stellen leerstoel Literatuurwetenschap had in 1947 geen succes. Wel werd hij in 1948, waarschijnlijk op voorspraak van Pos, benoemd tot lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, ‘een nogal ongewoon initiatief’ van de kant van de Akademie, zo merkt Dresden (1993: 65) op. In 1949 werd Stutterheim voorzitter van de sectie Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen en in hetzelfde jaar raakte hij betrokken bij de lerarenopleiding: hij werd docent aan de COCMA (Centrale Opleidingscursussen voor Middelbare Akten) te Utrecht. Daarnaast publiceerde hij in een keur van wetenschappelijke bladen. In 1956 werd hij benoemd tot hoogleraar Nederlandse taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Al met al kunnen we stellen dat C.F.P. Stutterheim, toen nog ‘Jr.’, in de tweede helft van de jaren veertig in vakkringen geen onbekende was.

In de pauze van de bijeenkomst waar Stutterheim in de zomer van 1948 zijn lezing hield, werd er gediscussieerd over de organisatie van de Werkgemeenschap. Wils, Hellinga en Kramers waren vóór een algemene linguïstische organisatie waarin dan de Vereniging voor Phonetische Wetenschappen zou worden opgenomen. Louise Kaiser daarentegen vond dat geen haalbare kaart. Tot een concreet resultaat leidde de gedachtewisseling toen niet. De discussie zou evenwel worden voortgezet.

3.3. 12 Maart 1949

Op 27 januari 1949 – de tweede politionele actie in Indonesië is net een paar weken achter de rug –¹⁴ schrijft de Nijmeegse hoogleraar Algemene taalwetenschap Jo Wils, vanaf 1943 secretaris van de Phonologische Werkgemeenschap, [54] een briefkaart aan Piet Meertens, penningmeester van de Werkgemeenschap. Voor zaterdag 5 maart a.s. werd een vergadering gepland – kon Meertens soms voor accommodatie zorgen? En ook moest er een nieuwe voorzitter worden benoemd, want in ieder geval vanaf voorjaar 1948 was er een vacature voor het voorzitterschap. ‘Voor het praesidiaat bedanken: de Groot, Kramers, Reichling, Hellinga, Wils (ik ben daarvoor géén man). Adviseer daarom: Stutterheim. Quid putas? Berg of Eringa dan secretaris’. Wils noteert ook: ‘’s Morgens is er dan een bijeenkomst over het algemene linguïstische plan: vulgo dicitur CELINE’.

Meertens belooft de Bilderdijskamer in het Trippenhuis te reserveren, alhoewel daar niet geschonken kon worden, ‘maar we doen dat, meen ik, toch nooit?’. Overigens lijkt Stutterheim hem een uitstekend voorzitter en Eringa een dito secretaris. ‘Berg ken ik niet’. Hij vraagt zich af waarom Wils zelf geen voorzitter wil worden: ‘Alleen uit bescheidenheid?’. In zijn reactie blijkt Wils tevreden met de locatie, maar hij toont zich bezorgd wat de ravitaillering betreft. ‘Alleen die thee, ... Kan één van de dames daarop niets vinden?’. Hij vervolgt:

Over de voorzitterskwestie spreken we ’s morgens het beste, lijkt me. Gaat CELINE erdoor, dan staat de Werkgemeenschap geheel anders. En op het nieuwe wichtje zal dan moeten worden gewacht. Een praeses-figuur ben ik niet; ik kom daarom voor zoiets niet in aanmerking, meen ik (brief 20-02-1949).

Wils doet tevens een beroep op Meertens’ vermaarde logistieke faciliteiten (‘jij toevlucht - altijd!’). De amanuensis van zijn vroegere school, die de verzending van de convocaten altijd voor zijn rekening nam, is helaas door griep geveld. Kan het ‘Bureau’ van Meertens nu ook voor de ‘paperassen’ zorgen?

¹⁴ Vlak voor Kerst 1948 schrijft Wils aan ‘B. Piet’ (sc. Meertens): ‘De Indonesische kwestie maakt mij ellendig. Ik geloof dat hier een grote psychologische fout is begaan. En zeg mij niet, dat die fout al van de VOC, of anders van het liberalisme stamt; – daarin ligt géén motief om in de valse richting te volharden. ’t Zal wel te gevoelig of te weinig “politiek” van mij zijn, – maar op Indonesiërs schieten, neen, dat doe ik niet’ (brief aan P.J. Meertens, 23-12-48). Het is een van de weinige keren dat we iets merken van contemporaine gebeurtenissen van politieke aard. In een uitgestelde reactie geeft Meertens te kennen hierover liever een keer mondeling van gedachten te wisselen. Jo Wils was in 1932 getrouwd met een uit Nederlands-Indië afkomstige Nijmeegse studiegenote (voor fotomateriaal zie <http://iisg.nl/hbm/zoeken.php?search=Wils>).

Het gaat dan om uitnodigingen voor de ‘CELINE-mensen’, van wie Meertens ‘destijds een lijstje van ± 30 mensen’ had, en tevens om de convocaten voor de vergadering van de Phonologische Werkgemeenschap. De voordracht in maart 1949 zou worden gehouden door A.L. Sötemann (1920-2002), een pas afgestudeerde leerling van Anton Reichling. Sötemann zou die middag een aantal opmerkingen maken ‘naar aanleiding van Prof. Reichlings tweede phoneemdefinitie’.¹⁵ De [55] vergadering werd later een week uitgesteld en verplaatst naar zaterdag 12 maart. Ze zou om half drie beginnen.

Op suggestie van Wils stuurde Meertens namens enkele initiatiefnemers van de vergadering van 12 maart 1946 aan een select groepje leden van CeLiNe een uitnodiging voor een vergadering op de ochtend van 12 maart 1949, om half elf, ‘teneinde in klein comité ons nader te beraden over de indertijd opgerichte Concentratie van Linguisten’. Wils had gelijk met zijn opmerking: ‘CELINE zal wel niet meer dan 15 vrijers trekken’ (20-02-1949). De vrije zaterdag moest immers nog worden uitgevonden. Er waren om half elf maar enkele personen aanwezig: in elk geval W.Gs. Hellinga, A.W. de Groot, C.C. Berg, Louise Kaiser en P.J. Meertens, en ook de voor zijn promotie uit Nederlands-Indië overgekomen Mr. E.M. Uhlenbeck,¹⁶ als introducé van C.C. Berg. Stutterheim was ’s morgens verhinderd (‘de ochtendverg. kan ik niet bijwonen’, 6-3-49 aan Meertens); hij moest waarschijnlijk gewoon lesgeven in Rotterdam. Een verslag van deze vergadering heb ik nog niet kunnen vinden; er zijn een paar krabbels van Meertens bewaard. Op de opmerking van Louise Kaiser: ‘Bureau?’ noteerde Meertens: ‘Hellinga – Berg – Kramers, vice-voorzitter’.

2 Maart 1949

Namens enkele initiatiefnemers van de vergadering van
12 Maart 1946 nodig ik U uit, op Zaterdag 12 Maart 1949
des morgens te half elf in het Trippenhuys bijeen te
komen, teneinde in klein comité ons nader te beraden over
de indertijd opgerichte Concentratie van Linguisten.

P.J. Meertens
Kloveniersburgwal 29
Amsterdam -C

[56] Na of voor de lezing van Sötemann werd Stutterheim die middag benoemd tot voorzitter van de Werkgemeenschap, zoals Wils al eerder aan Meertens had voorgesteld. Zijn medebestuurleden waren

¹⁵ A.L. Sötemann, later vooral bekend geworden als letterkundige, was na zijn kandidaats vanuit Utrecht naar Amsterdam gekomen, voornamelijk vanwege de aanwezigheid van Hellinga. Ondanks een nooit bijgelegd conflict uit de tijd van vlak na zijn doctoraal is hij Hellinga altijd blijven beschouwen als zijn leermeester (Van Halsema 2005: 111-112). In 1949 publiceerde Sötemann een Nederlandse bewerking van het bekende werk van Edward Sapir, *Language* (1921), onder de titel *Wat is taal? Inleiding tot de taalkunde*.

¹⁶ E.M. Uhlenbeck (1913-2003) promoveerde op 13 april 1949 in Leiden bij C.C. Berg op *De structuur van het Javaanse morpheem*.

toen J.H. Kramers, P.J. Meertens en J. Wils, die in oktober van dat jaar als secretaris opgevolgd werd door de classicus P. Eringa, die in 1948 cum laude gepromoveerd was bij A.W. de Groot. Dat hele bestuur zou in 1950 tevens het dagelijks bestuur van de AVT worden. Toen in de middagbijeenkomst Stutterheim als nieuwe Werkgemeenschapvoorzitter werd voorgesteld, werd meegedeeld dat hij na de 'omzetting' van de Werkgemeenschap in een 'Taalkundig genootschap' zou terugtreden, omdat het voorzitterschap van het op te richten genootschap t.z.t. aan de 's middags afwezige Hellinga aangeboden moest worden. Zover zou het echter niet komen.

4. De AVT opgericht (1950)

4.1. Aanloop: Meertens, Eringa en Stutterheim, eind 1949

Hellinga had, zoals hij medio november 1949 aan Eringa vertelde, in de zomer van 1949 'met de Unesco gesproken over de oprichting van de Ned. Linguistenver.'. ¹⁷ Blijkbaar had hij op financiële steun gehoopt voor zijn plannen. Hij kreeg evenwel als antwoord: 'doe niets, dat doen wij wel.' Hellinga wilde toen niet langer het initiatief nemen, zo schrijft Eringa op 21 november aan Meertens en Daan. Volgens Hellinga was de zaak 'Maart 1946' nu doodgelopen. Maar, zo vervolgt hij,

anderzijds laat hij ons geheel vrij, is bereid advies te geven, maar niet in een comité plaats te nemen. Hij voelt zowel voor het idee een comité voor het Nederlands (-Belg.) Linguistencongres te vormen uit vertegenwoordigers van bestaande verenigingen en Litt. Faculteiten als voor de uitbouw van de Phonol. Werkgem. tot een Nederlandse Linguistenvereniging.

Eringa herinnert er tot slot nadrukkelijk aan dat 'blijkens het dossiertje mij door Prof. Hellinga afgestaan', het initiatief is uitgegaan van Dr Hellinga en de Besturen van de Ver. v. Phon. Wetensch. en de Phonol. Werkgem.'. Al met al, in november is duidelijk dat Hellinga afhaakt, maar niet dan nadat hij de suggestie [57] had gedaan om een echte vereniging op te richten in plaats van de organisatie die hem eerder voor ogen had gestaan. ¹⁸

Een week later, op 28 november 1949, reageert Meertens. Hij was van mening dat de Unesco traag werkte en vond dat men nu maar snel moest komen tot een linguïstenvereniging. De Phonologische Werkgemeenschap moest er de schouders maar onder zetten, zo liet hij aan Eringa weten. Deze Werkgemeenschap immers telde de 'meest vooraanstaande Nederlandse linguïsten en philologen onder haar leden'. Het bestuur van de Werkgemeenschap, te weten Stutterheim, Meertens en Eringa, moest een en ander maar snel bespreken; Hellinga kon eventueel optreden als adviseur. Na die bespreking moest een vergadering worden uitgeschreven waarop de diverse plannen uiteengezet konden worden en de nodige voorstellen konden worden gedaan.

De zaak raakt nu in een stroomversnelling. In december 1949 werd door het secretariaat van de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap, dus door Eringa, een gestencilde uitnodiging verstuurd aan een keur van instanties (Faculteiten der Letteren en Wijsbegeerte, MO-lerarenopleidingen, vakverenigingen) en enkele taalkundigen zoals C.C. Berg, A.W. de Groot, W.Gs. Hellinga, Christine Mohrmann, Anton Reichling en Jo Wils. De uitnodiging betrof een vergadering op 3 januari 1950 en was ondertekend door Jo Daan, namens het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen, en Pier Eringa, namens het Bestuur van de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap (voor de volledige tekst zie bijlage 3).

---

¹⁷ Met 'Unesco' doelde Hellinga waarschijnlijk op het Comité International Permanent des Linguistes (CIPL).

¹⁸ Ik wijs erop dat na de herdenking van P.C. Hooft in 1947 Hellinga betrokken was geraakt bij de Commissie voor de uitgave van het verzameld werk van Hooft. Hellinga was projectleider en zal de nodige tijd hebben moeten besteden aan het instellen van zijn Commissie en de diverse deelcommissies. In hoeverre dit heeft meegespeeld bij zijn beslissing om het initiatief wat betreft de oprichting van de AVT uit handen te geven, daarover kan ik alleen maar speculeren.

Kort wordt de voorgeschiedenis gereleveerd:

In Maart 1946 kwam een dertigtal linguïsten te Amsterdam bijeen op uitnodiging van de Besturen van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap ter bespreking van de door Prof. Dr W.Gs Hellinga belichte noodzakelijkheid en mogelijkheid van de oprichting van een algemene Nederlandse vereniging voor taalwetenschap. Door een daaruit gevormde werkgroep [*sc.* CeLiNe] werd dit onderwerp nader bestudeerd en wel het laatst op 12 Maart 1949 te Amsterdam. [58]

Op grond van de in maart gedane aanbevelingen worden de aangeschrevenen of hun vertegenwoordigers uitgenodigd voor een vergadering op 3 januari 1950, 's middags om 2 uur, op het Bureau van de Dialectencommissie, Nieuwe Hoogstraat 17 in Amsterdam. Doel is de

bespreking van de naam, de statuten en de vorming van een Bestuur van een Algemene Nederlandse Vereniging voor Taalwetenschap, die ten doel heeft de vruchtbaarheid, veelzijdigheid, verdieping en coördinatie, de binnen- en buitenlandse openbaarheid van het linguïstische onderzoek in Nederland te bevorderen en de linguïstische belangen van zijn leden te behartigen.

In een reactie liet Louise Kaiser, de Amsterdamse lector experimentele fonetiek, weten zich 'een buitenstaander in dit geheel' te voelen. Maar tussen haar en de voor het merendeel mannelijke taalkundigen had er zoals we weten sinds jaar en dag een moeizame verhouding bestaan.¹⁹

4.2. De oprichtingsvergadering: 3 januari 1950

'Nou, die heb ik gesticht met Hellinga' (C.F.P. Stutterheim)²⁰

Dinsdag drie januari 1950, in de tweede week van de kerstvakantie. Een koude, onbewolkte dag, met een matige westenwind. Meertens noteert in zijn *Diarium*: 's Morg. en 's midd. vergad. Linguïstische organisatie. Gekozen tot penningmeester van de Nederl. Ling. Ver.'

's Morgens om tien uur vond op het Bureau van de Dialectencommissie in Amsterdam een voorvergadering plaats, waar de details van de oprichting van de AVT in klein comité werden doorgesproken. Aanwezig waren de besturen van de Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en van de Phonologische Werkgemeenschap. Hellinga was er ook. De door Eringa opgestelde concept-statuten²¹ werden er besproken evenals de samenstelling van het bestuur. In de [59] ochtendvergadering werden als bestuursleden voorgesteld: Mohrmann, Rompelman, Wils, Hellinga, Uhlenbeck, Van Haeringen, Meertens, Waszink, Fokkema, Eringa en Stutterheim.

's Middags om twee uur vond de oprichtingsvergadering plaats in aanwezigheid van vertegenwoordigers van diverse faculteiten en instellingen. Er blijken veertien mensen aanwezig te zijn, zo rapporteert Eringa (1952: 2). Als daad van eenvoudige rechtvaardigheid zal ik de namen van deze 'founding members' van de AVT hier in navolging van Eringa opsommen. Het waren prof. dr. T.A. Rompelman (RU Groningen), prof. dr. A.C. Bouman (RU Leiden), prof. dr. J. Gonda (RU Utrecht), prof. dr. J. Wils (R.K. Universiteit te Nijmegen), mej. dr. E.L. Kerkhoff (School voor Taal- en

¹⁹ Telefoongesprek met G.L. Meinsma, 27-01-2001. Daan herinnerde zich een gesprek uit omstreeks 1945 met de Amsterdamse rector Marius F. Valkhoff (1905-1980) over het feit dat Kaiser nog altijd geen hoogleraar was. Ze weet dit aan de toentertijd soms neerbuigende houding van mannen tegenover hun vrouwelijke collega's (e-mail 24-02-2000).

²⁰ Opmerking over de AVT in een ongepubliceerd interview door Peter Derkx in Oegstgeest, 18-01-1989.

²¹ Blijkens de archiefstukken had Eringa voor de concept-statuten van de AVT de statuten van de Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Wijsbegeerte (opgericht in 1933) als legger gebruikt.

Letterkunde te 's-Gravenhage), dr. A. Weijnen (R.K. Leergangen te Tilburg), prof. dr. C.C. Berg (Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam), dr. C.F.P. Stutterheim (Vereniging van Leraren in Levende Talen), prof. dr. E.M. Uhlenbeck (Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde van Indonesië), dr. C. Soeteman (Vereniging Nederlands Philologencongres), prof. dr. J.H. Waszink (Wetenschappelijke Sectie van het Nederlands Klassiek Verbond), mej. dr. J. Daan (Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen), dr. P.J. Meertens (idem en Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap) en dr. P. Eringa (Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap).

Wat de naamgeving van de nieuwe vereniging betreft: oorspronkelijk is gedacht aan 'Algemene Nederlandse Vereniging voor Taalwetenschap'.²² Daardoor zouden echter o.a. de Belgen van het lidmaatschap zijn uitgesloten, en dat was niet de bedoeling.

De concept-statuten worden qua strekking door de vergadering geaccepteerd. Ze zullen verder worden uitgewerkt door het nieuwe bestuur. Het dagelijks bestuur van de AVT zal bestaan uit Stutterheim (voorzitter) en zijn stadsgenoot Eringa (secretaris). Eringa's benoeming wordt in de concept-notulen als volgt gemotiveerd: 'Hij heeft zoveel gedaan voor de voorbereiding dat het gebleken is dat hij de aangewezen persoon is'. Dat lijkt me een terechte observatie en daarom valt het op dat deze zin later helemaal is doorgehaald. Meertens wordt voorlopig penningmeester: hij zal die functie kunnen waarnemen met assistentie van zijn bureau. 'Wanneer de vereniging zich uitbreidt, zal het nodig zijn op andere wijze hierin te voorzien, b.v. door een belangstellende bankier of andere leek hiervoor uit te nodigen, zoals in andere verenigingen ook wel het geval is', lezen we in de concept-notulen. De leden van het uitgebreide bestuur [60] zijn Mohrmann, Van Haeringen, Hellinga, Rompelman, Uhlenbeck, Waszink en Wils. Om zoveel mogelijk specialismen vertegenwoordigd te laten zijn worden later nog andere taalkundigen aan het bestuur toegevoegd, te weten C. de Boer, K. Fokkema, A.A. Prins en A.J.B.N. Reichling. In de loop van 1950 treedt ook G. Kuiper toe.

Als suggesties voor de taak van de vereniging worden onder meer genoemd: een tijdschrift, bevordering van het onderling contact, een bibliografie. Maar voor die punten verwijs ik naar de hierna volgende bijdrage van Ad Foolen.

5. Slotopmerkingen

Wie de notulen leest van de eerste bestuursvergadering van 13 februari 1950, ziet dat de bestuursleden het best moeilijk vonden om nu concreet aan de slag te gaan. Uitgeverij Meulenhoff had zich teruggetrokken inzake publicatie van een jaarboek; welke kant moeten we nu heen wat betreft het tijdschrift, was de vraag. Er werden sombere opmerkingen geplaatst: al met al was het een moeizame startperiode. Een eindeloos durend begin, zo karakteriseert Stutterheim (1952:1) die periode, waaraan naar zijn idee pas een eind komt met het verschijnen van het door uitgeverij Noordhoff gratis uitgegeven *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap*. Stutterheim is de uitgeverij erkentelijk, want de taalwetenschap kan wel wat hulp gebruiken. 'Ze vormt immers met de andere zogenaamde alpha-wetenschappen een hoeveelheid nutteloze beschaving, waarvoor zo weinig mogelijk geld beschikbaar kan worden gesteld. Haar ideële bestaan wordt aangerand, telkens als de Staat bezuinigt, en telkens als het papier duurder wordt'.

De eerste maanden waren het simplex 'lid' en het compositum 'bestuurslid' nog geheel synoniem, zoals Stutterheim het uitdrukte – er waren veertien leden. Op het Groningse Philologencongres medio april 1950 hield voorzitter Stutterheim een opwekkend praatje over de vereniging en werden er gestencilde aanmeldingsformulieren rondgedeeld. In de tweede helft van 1950 ging een grote campagne van start. Maar liefst drieduizend vakgenoten kregen het door Stutterheim opgestelde en het mede door Eringa verstuurd manifest in de bus (zie bijlage 4).²³ Dat [61] hielp. Een jaar na de oprichting waren

²² Eringa had deze naam waarschijnlijk gemodelleerd naar het voorbeeld van de 'Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Wijsbegeerte'.

²³ Blijkens een notitie werd de circulaire pas per 1 juli 1950 aan belangstellenden gezonden, 'omdat de meesten dan net salaris ontvangen hebben'. De contributie van de AVT bedroeg f 2,50. Op 18 september 1950 schreef

er al meer dan 250 leden (cf. *Neophilologus* 35:1.64, december 1951). Het had er nog één meer kunnen zijn. Maar de in taalkunde geïnteresseerde kantoorbediende kwam volgens Meertens voor het lidmaatschap niet in aanmerking (brief aan Eringa 17-11-1951).

We kunnen zeggen dat Hellinga in de jaren veertig geprobeerd heeft om de Phonologische Werkgemeenschap uit te breiden. Hij wilde ook andere groepen taalkundigen in aanraking brengen met het structuralistische denken. In die zin is de oprichting van de AVT een van de tekenen des tijds: de structuralistische linguïstiek gaat de in Nederland nog dominante dialectgeografie aflossen (van Bree e.a. 1997: 44). Op het Groningse Philologencongres van april 1950 wordt voor het eerst een sectie ‘theoretische linguïstiek’ (voorzitter: C.F.P. Stutterheim) ingesteld, naast de traditionele filologische secties. Vanaf 1952 was er de sectie, later afdeling, algemene taalwetenschap, waar veelal structuralistisch georiënteerde taalkundigen hun ideeën uitdroegen. Het zegt misschien iets over de ontwikkeling van de taalwetenschap in Nederland dat een eens zo bloeiende vereniging als het Nederlands Filologencongres in de jaren negentig van de vorige eeuw een stille dood is gestorven.

In de achttiende eeuw bestond er in Leiden een geleerd genootschap *Minima crescunt*, ‘ook het kleine wordt groot’. Het is een zinspreuk die je op de AVT zou kunnen toepassen. Een ander devies dat me in verband met de oprichtingsgeschiedenis van de AVT te binnenschiet, is het Horatiaanse ‘nil sine labore’. Zonder de inzet van een klein aantal geleerde mannen én vrouwen nu zestig en meer jaar geleden had de geschiedenis van de taalwetenschap in Nederland er waarschijnlijk net iets anders uitgezien.

Literatuur

van Anrooij, W. 2003. ‘Wytze Gerbens Hellinga (1908-1985)’. *Der vaderen boek. Beoefenaars van de studie der Middelnederlandse letterkunde*. Onder redactie van Wim van Anrooij, Dini Hogenelst & Geert Warnar, 221-234. Amsterdam: AUP Salomé.

van den Berg, Willem 2003. ‘Ik studeer niet, ik ben student. *Bij nader inzien* van J.J. Voskuil’. *Literatuur* 20: 6. 38-40. [62]

van Bree, C. 1995. ‘Cornelis Ferdinand Petrus Stutterheim’. *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden 1993-1994*, 149-160, 149-160. Leiden: Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

van Bree, Cor, Maarten van den Toorn & Marijke van der Wal. 1997. ‘Paradigmawisselingen en constanten: 200 jaar taalkundige diversiteit’. *Eene bedenkelijke nieuwigheid. Twee eeuwen neerlandistiek*. Onder redactie van Jan W. de Vries, 13-53. Hilversum: Verloren.

Daan, Jo. 2000. *Geschiedenis van de dialectgeografie in het Nederlandse taalgebied. Rondom Kloeke en het Dialectenbureau*. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

Dibbets, G.R.W. 1989. ‘Hellinga, Wytse [Gs.]’. *Biografisch Woordenboek van Nederland*. Derde deel, 244-246. 's-Gravenhage: Instituut voor Nederlandse geschiedenis.

Doeve, Rob. 1987. *De ontvangst van de tgg in Nederland*. Doctoraalscriptie Nederlandse taalkunde, Vrije Universiteit Amsterdam. Ongepubl.

Eringa een briefkaart aan Jo Daan: ‘Het was voor mij heel prettig na vijf jaar grote vakantie te hebben [...] Zaterdag heb ik je een keur van circulaires van de A.V.v.T, gestuurd Veel succes ermee! Zou je zo goed willen zijn géén enveloppen van de Ned. Ver. V. Phon. W. hiervoor te gebruiken? Dit leidt tot misverstand. Ik schrijf nu 100 adressen per dag’. In april 1953 liet Eringa overigens weten dat hij het secretariaat van de AVT wilde neerleggen. Stutterheim en Meertens waren ‘wat onthutst [...] Je hebt bewezen daarvoor bij uitstek geschikt te zijn en we begrijpen dan ook niet goed, wat je tot dit besluit heeft gedreven. Ik zou dus willen beginnen met, mede namens Stutterheim, je te willen vragen op dit besluit terug te komen’, reageerde Meertens. Eringa is inderdaad op zijn besluit teruggekomen.

Dresden, S. 1986. 'Herdenking van Wytze Hellinga (20 december 1908 - 16 maart 1985)'. *Jaarboek Koninklijke Nederlandse Akademie voor Wetenschappen* 1986, 179-184. Amsterdam: Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

Dresden, S. 1993. 'Cornelis Ferdinand Petrus Stutterheim'. *Levensberichten en herdenkingen* 1992, 61-67. Amsterdam: Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

Eringa, Pier. 1952. 'De eerste jaarvergadering'. *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* 1. 1-4.

de la Fontaine Verwey, Herman. 1985. 'Wytze Hellinga 1908-1985', *Quaerendo* 15. 165-178.

Fens, Kees & Hugo Verdaasdonk (red.). 1989. *Op eigen gronden: opstellen aangeboden aan Prof. Dr. J.J. Oversteegen ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar theoretische literatuurwetenschap aan de Rijksuniversiteit Utrecht*. Utrecht: HES.

Foolen, Ad & Jan Noordegraaf (red.). 1996. *De taal is kennis van de ziel. Opstellen over Jac. van Ginneken (1877-1945)*. Münster: Nodus Publikationen.

van Halsema, J.D.F. 2005. 'August Lammert Söttemann 11 augustus 1920 - 28 september 2002'. *Levensberichten en herdenkingen*, 110-117. Amsterdam: Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

Hellinga, W.Gs. 1938. *De opbouw van de algemeen beschaafde uitspraak van het Nederlands*. Amsterdam & Noord/Hollandsche Uitgevers-Maatschappij. (Herdr. in W. Hellinga, *Bijdragen tot de geschiedenis van de Nederlandse taalcultuur*, 1-362. Arnhem: Gysbers & Van Loon 1968).

Hellinga, W. z.j. [1944]. *Reorganisatieplan voor de Phonologische Werkgemeenschap*. Stencil, 10 pp.

Hellinga, W. 1946. *De neerlandicus als taalkundige*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Nederlandse taalkunde aan de Universiteit van Amsterdam op 16 december 1946. Amsterdam: Meulenhoff.

Hellinga, W.Gs. 1968. *Historische taalkunde en de taak van de filoloog. Een syllabus met enkele inlichtingen*. Amsterdam: Instituut voor Neerlandistiek.

Kraak, A. 1989. 'Hellinga, een poëzielezer als taalkundige'. *Op eigen gronden. Opstellen aangeboden aan J.J. Oversteegen*. Ed. K. Fens & Hugo Verdaasdonk, 29-42. Utrecht: HES.

Lewin, Lisette. 1983. *Het clandestiene boek 1940-1945*. Amsterdam: Van Gennep.

Meertens, P.J. 1948. 'Nederlandse filologie'. *Geestelijk Nederland 1920-1940*. Onder redactie van K.F. Proost & Jan Romein. Deel II. De wetenschappen van natuur, mens en maatschappij, 1-21. Amsterdam & Antwerpen: Kosmos. [63]

Meinsma, G.L. 1973. 'In memoriam Louise Kaiser'. *Proceedings from the Institute of Phonetic Sciences* 3, 122-149.

van der Meulen, Marjo. 1991. 'Examinandus: 'Dat is een boek, professor'' [Interview met Frida Balk-Smit Duyzentkunst over W.Gs. Hellinga]. *Het Parool* 31 oktober 1991.

Noordegraaf, Jan. 1994. 'Reichling revisited. Algemene taalwetenschap in Nederland, 1936-1960'. *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 14, 273-302. (Herdrukt in *Voorlopig verleden. Taalkundige plaatsbepalingen 1797-1960* door Jan Noordegraaf, 178-211. Münster: Nodus Publikationen 1997).

Noordegraaf, Jan. 2000. 'Oude meesters: C.F.P. Stutterheim en de taalkunde'. *Van Hemsterhuis tot Stutterheim. Over wetenschapsgeschiedenis* door Jan Noordegraaf, 158-186. Münster: Nodus Publikationen.

Noordegraaf, Jan. 2007. 'Bloemen voor P.J. Meertens'. *Mededelingen van het Frederik van Eeden-genootschap* 51. 95.

Pleij, Herman. 2003. 'Wytze Gerbens Hellinga als naoorlogs vernieuwer van de geesteswetenschappen'. Lezing gehouden op 2 december 2003 op de studiedag 'De KNAW en de Nederlandse wetenschap tussen 1930 en 1960', Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Amsterdam.
< http://cf.hum.uva.nl/nhl/publicatie_hellinga.htm>

Salverda, Murk, Pim de Vroomen & Theo J. de Looy. 1971. 'Bij het afscheid van Prof. Stutterheim'. [Interview]. *Mededelingenblad voor Neerlandici te Leiden*, speciaal nummer, oktober 1971, 2-30.

Schultink, H. 2005. *Van onze taalkundige medewerker. Kronieken 1954-1962*. Bezorgd door Cecile A. Portielje & Jan Noordegraaf. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU & Münster: Nodus Publikationen.

Soeteman, C. 1962. 'Rumoer of revolutie? Veranderend taalinzicht in onze tijd'. *Taalonderzoek in onze tijd* door A. Reichling e.a, 113-128. Den Haag: Servire.

Spies, Marijke. 2001. 'Mijn leermeesters. W. Gs. Hellinga'. *Literatuur* 18. 159-161.

van der Stroom, Gerrold 1996. 'De taalbiologie van Jac. van Ginneken'. In Foolen & Noordegraaf (red.), 93-118.

Stutterheim, C.F.P. 1952. 'Het eind van een begin'. *Orgaan van de Algemene Vereniging voor Taalwetenschap* 1. 1-2.

Stutterheim, C.F.P. 1988a. *Herinneringen van een oude taalonderzoeker*. Onder redactie van Jan Noordegraaf & Hans Heestermans. Leiden: z.u.

Stutterheim, C.F.P. 1988b. 'Reminiscences of an old language researcher'. *Historiographia Linguistica*. 15. 317-329.

Trommelen, Mieke. 2008. *Buitenkrachten, binnenkrachten. De Utrechtse taalkunde, 1979-1989*. Utrecht: Matrijs.

Verkuyt, Henk. 1990. 'The contribution of the Dutch to the development of linguistics'. *Contemporary Dutch linguistics*. Ed. by Flor Aarts & Theo van Els, 1-22. Washington, D.C.: Georgetown University Press,

Voskuil, J.J. 1963. *Bij nader inzien*. Twee delen. Amsterdam: Van Oorschot.

Weijnen, A.A. 'Het taalkundig klimaat in Nederland in 1948'. *De naamkunde tussen taal en cultuur. Lezingen gehouden ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de Afdeling Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis van het P.J.Meertens-Instituut van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Onder redactie van Rob Rentenaar en Ellen Palmboom, 1-7. Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut. [64]

BIJLAGEN 1-4

Bijlage 1.

Tekst van W.Gs. Hellinga, vermoedelijk uit de eerste helft van 1944

REORGANISATIEPLAN VOOR DE PHONOLOGISCHE WERKGEMEENSCHAP.

De doelstelling van de Phonologische Werkgemeenschap, d.i.:

organisatie van het contact tussen de leden, en bewerken van bepaalde projecten in
groepsverband,

komt te weinig tot haar recht.

Hiervan is oorzaak, dat het contact, zowel voor de leden onderling als voor het Bestuur met de leden, te beperkend-eenzijdig, gebonden is aan de vier vergaderingen, die ieder jaar worden gehouden. De vergaderingen kunnen immers slechts door weinig leden – en door die weinigen dan meestal nog niet regelmatig – worden bezocht en duren te kort.

Zodoende is eigenlijk niemand op de hoogte van wat er in de Werkgemeenschap leeft. Welke plannen zijn er? Welke wensen heeft de een of ander? Waarmee is men bezig? Ja, – welke opvattingen heeft men omtrent de grondstellingen van de structurele taalkunde, die wetenschap in wording? Het werk van de Werkgemeenschap is nu in hoofdzaak beperkt tot het doen houden van enkele lezingen, welke gevolgd worden door een begin van gedachtewisseling en kritiek. Daaraan kunnen slechts de toevallig aanwezigen deelnemen en juist principiële kwesties kunnen nimmer afdoende worden besproken. Wel heeft het Bestuur onlangs de Phonologische Enquête op tafel gebracht en is er een gelukkig begin gemaakt voor het bewerken daarvan; maar hier blijkt juist, hoe node een beter georganiseerd contact gemist kan worden: aan de bespreking van het Project hebben immers slechts weinigen kunnen deelnemen en niemand weet, hoever er misschien onder de toen niet aanwezige leden zijn, die gaarne op een of andere wijze aan de bewerking zouden willen deelnemen.

Wil de Phonologische Werkgemeenschap dus waarlijk werkgemeenschap op het gebied van de structurele taalkunde zijn, dan moeten contact en samenwerking op een andere wijze worden georganiseerd.

Het reorganisatieplan, dat hier aan de leden ter beoordeling wordt voorgelegd, gaat uit van de volgende overwegingen:

negatief:

- a) geen lid mag verplicht worden tot het geven van een extra geldelijke bijdrage voor een project, waarbij hij niet op de een of andere wijze betrokken is;
- b) geen lid mag op enigerlei wijze – dus ook niet “moreel” – zich verplicht voelen om mee te werken aan een project waarvoor hij geen belangstelling heeft;
- c) medewerking of samenwerking mag niet zo straf georganiseerd zijn, dat de deelname aan een project een druk kan worden;
- d) het Bestuur kan niet overbelast worden met organisatie en leiding. [65]

positief:

- a) aangenomen mag worden, dat wie zich bereid verklaard heeft tot het meewerken aan een bepaald project, ook bereid is tot het bijdragen in enige extra kosten (kostprijs van stencilwerk [,] porti; – dit laatste betreft vooral diegenen, die bij een of ander project de leiding nemen, dwz. zij die ook in de eerste plaats bij zo’n project geïnteresseerd zijn);
- b) wie zich bereid verklaart tot het meewerken aan een bepaald project, doet dit na rijp beraad, zodat binnen menselijke en redelijke grenzen op hem/haar gerekend kan worden;
- c) wanneer op initiatief van of door bemiddeling van het Bestuur een werkgroep tot stand is gekomen, neemt een van de leden van zo’n groep de leiding op zich, zodat het Bestuur, dat echter op de hoogte wordt gehouden van het verloop der werkzaamheden, ontlast wordt.

Vele leden zullen uit ervaring weten, dat plannen tot werk en samenwerking in verenigingsverband maar al te dikwijls mislukken doordat tijd en geld, dwz. geestdrift, gevraagd wordt van alle leden, dus ook van hen, die om welke reden ook, slechts belangstellend in het werk van de vereniging zijn. Daarom zijn deze overwegingen vooraf gegeven, teneinde de leden in staat te stellen speciaal ook hierop het nu volgend reorganisatieplan te toetsen.

Ten einde het contact en de samenwerking in de Werkgemeenschap te bevorderen, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen:

- A. Actieve leden;
- B. Belangstellende leden.

[2]

Actieve leden:

Actieve leden zijn zij, die op een of andere wijze deelnemen aan de werkzaamheden van de Phonologische Werkgemeenschap.

Ieder lid kan actief lid worden door zich bij het Bestuur op te geven voor een bepaald project, of door het Bestuur er van in kennis te stellen, dat men een bepaald plan heeft dan wel een project onderneemt waarvoor men gaarne in contact zou willen treden met andere leden, die zich voor hetzelfde onderwerp interesseren.

Men wordt actief lid af, door hiervan het Bestuur in kennis te stellen. Men is niet actief lid door alleen vergaderingen bij te wonen; men kan echter actief lid zijn zonder enige vergadering bij te wonen.

Belangstellende leden:

Alle andere leden zijn belangstellende leden. Zij steunen de werkzaamheden van de Phonologische Werkgemeenschap door hun jaarlijkse bijdrage en inderdaad ook door hun 'belangstelling', d.w.z. zij vormen het 'potentiële' van de Werkgemeenschap. Bij ieder nieuw project kunnen uit hun midden nieuwe actieve leden voortkomen; in hun midden keren steeds die actieve leden terug, die om een of andere reden hun werkzaamheden in het kader van de werkgemeenschap niet kunnen voortzetten.

Opmerking:

Actieve leden hebben, zoals straks zal blijken, enige voordelen welke tijd eisen van het Bestuur en geld van de Werkgemeenschap (o.a. porti), maar bovendien tijd en geld van een onmisbare medewerker van de Werkgemeenschap: de Uitgever. Het is daarom beslist [66] noodzakelijk, dat ieder lid zich "naar eer en geweten" er steeds rekenschap van geeft, of hij inderdaad (nog) actief lid is: pseudo-actieve leden betekenen voor de organisatie overlast.

Werkzaamheden van de Phonologische Werkgemeenschap en van de actieve leden in het kader van de Werkgemeenschap.

Basis van het werk van de Phonologische Werkgemeenschap blijven de lezingen, die vier maal in het jaar gehouden worden in een van de Nederlandse Universiteitssteden.

Het Bestuur stelt de onderwerpen vast door uitnodiging of naar aanleiding van verzoek.

Ten einde de discussie te bevorderen wordt aan de convocatie (die alle leden ontvangen) toegevoegd: een Bijlage (gestencild) voor alle actieve leden, waarin de spreker een kort overzicht geeft van het door hem te behandelen onderwerpen, zo mogelijk in de vorm van Punten of Stellingen. In overleg met het Bestuur kan de spreker hieraan toevoegen wat hij voor het volgen van zijn lezing en dus voor het bevorderen van de discussie noodzakelijk acht (b.v. literatuuropgave; vragen, waarop hij in het kader van zijn lezing antwoord verwacht; schema's); het is mogelijk, dat het Bestuur na overleg met de Uitgever voor zeer uitvoerige Toevoegingen de kostprijs van het stencilwerk aan de spreker moet vragen.

Aan de discussie kunnen alle op de vergadering aanwezige leden, dus ook de Belangstellende leden, deelnemen. Deze discussie wordt, zo mogelijk stenografisch, vastgelegd. Een afschrift van het Verslag van de discussie wordt zo spoedig mogelijk aan allen, die aan de discussie hebben deelgenomen, toegezonden ter correctie en moet binnen één week aan de Secretaris worden teruggezonden. Een gestencild Verslag van de discussie ter vergadering wordt daarna met de Tekst van de gehouden lezing

zo spoedig mogelijk toegezonden aan allen die aan de voortzetting van de discussie wensen deel te nemen.

Voortzetting van de discussie:

Voortzetting van de discussie is, zoals reeds in het begin werd betoogd noodzakelijk voor het bereiken van de doelstellingen van de Werkgemeenschap.

Daarvoor is in de eerste plaats nodig, dat allen die aan een discussie wensen deel te nemen, ook al waren zij niet in staat de vergadering bij te wonen, beschikking krijgen over de tekst van het gesprokene; dat dit bovendien ook zeer gewenst is voor hen, die wel de lezing hoorden, weet iedereen die wel eens aan een discussie heeft deelgenomen en in ieder geval iedereen die wel eens een lezing met daarop volgende discussie heeft gehouden. De spreker moet daarom de tekst van zijn lezing uiterlijk op de dag van de vergadering persklaar bij de Secretaris inleveren. De Secretaris draagt er voor zorg dat de lezing zo spoedig mogelijk gedrukt wordt en dat de deelnemers aan de discussie een exemplaar van de eerste proef ontvangen (de spreker kan de deelnemers aan de discussie op eventuele misleidende drukfouten en dgl. attent maken door een gestencild rondschrijven.

[3]

Aard van de discussie:

De discussie zij, gezien de doelstellingen van de werkgemeenschap, niet alleen

kritisch, [67]

maar kan ook zijn

informatief, en

aanvullend.

Deelname aan de discussie:

Aan de discussie nemen in de eerste plaats deel:

A. de Werkgroep Kritici.

Het is namelijk gewenst dat die leden, welke zich in het bijzonder interesseren voor de Principes der Structurele Taalkunde, zich permanent, – dat wil dus zeggen: tot zij zich uitdrukkelijk als actieve leden-kritici terugtrekken – bereid verklaren tot het geven van (dan uit de aard der zaak meestal principiële) opmerkingen, kritiek, aanvullingen.

Opmerking: Dit sluit natuurlijk toch niet de mogelijkheid uit, dat een actief lid-kriticus na een bepaalde lezing – schriftelijk! – zal kunnen volstaan met een “Fiat” of een “Voel mij niet competent voor dit onderwerp”! Juist zij hebben bij elke discussie tot een dergelijk oordeel het recht.

B. leden welke zich speciaal voor een te behandelen onderwerp interesseren.

Dit kunnen zijn leden, die door een andere werkzaamheid reeds actief lid zijn, of belangstellende leden, die zich dan – voor de duur van de discussie als actief lid opgeven. Deze leden, die dus niet “critici” zijn, moeten zich echter voor zo’n bepaalde discussie na de vergadering of, indien zij niet aanwezig waren, naar aanleiding van de convocatie (met of zonder Bijlage) opgeven bij de Secretaris. Verwacht mag worden, dat leden in deze groep van deelnemers aan een discussie zich alleen dan opgeven, wanneer ze werkelijk de behandeling van het onderwerp kunnen bevorderen. De Werkgemeenschap moet er op kunnen rekenen, dat niemand van deze gelegenheid gebruik maakt om door het stellen van een blote vraag (zuiver “informatieve” discussie!) of door het geven van een onbelangrijke opmerking, spoedig en goedkoop in het bezit te komen van de tekst van een lezing, die hem – misschien – wel interesseert.

Verloop van de voortzetting van de discussie:

De leden die aan een discussie deel nemen zijn verplicht binnen één maand na ontvangst van de Tekst (drukproef) van de lezing en het Verslag van de discussie ter vergadering hun oordeel (op- en aanmerkingen; vragen) toe te zenden aan:

a) de spreker, nu discussie-leider, en

b) de Secretaris van het Bestuur.

Na bestudering van het Verslag van de discussie ter vergadering en de daarna ingekomen Beoordelingen overleggen spreker discussieleider en Bestuur of nogmaals een vergadering aan het

onderwerp moet worden gewijd. (Dit kan het geval zijn, wanneer het onderwerp van zeer principiële aard is of door discussie en beoordeling op zeer principieel terrein is gebracht). Komen Bestuur en spreker-discussie-leider tot dit besluit, dan worden allen die aan de discussie deelnemen daarvan in kennis gesteld en wordt de discussie (het beantwoorden van vragen, op- en aanmerkingen door de spreker-discussie-leider) uitgesteld tot die vergadering.

De tweede mogelijkheid is, dat de Discussie ter vergadering of de ingekomen beoordelingen spreker-discussie-leider en/of Bestuur in onderling overleg aanleiding geven om [68] een deelnemer aan de discussie uit te nodigen zijn oordeel te behandelen op een vergadering.

Neemt het betrokken lid dat voorstel aan, dan ontslaat dat de spreker-discussie-leider toch niet van de plicht om zo spoedig mogelijk de beoordelingen van de anderen, die aan de discussie deelnemen, te beantwoorden en de discussie met hen eventueel voort te zetten tot de volgende vergadering plaats vindt.

Een derde mogelijkheid is, dat een lid zelf naar aanleiding van de lezing een spreekbeurt wenst.

Hiertoe dient hij een verzoek in bij het Bestuur, dat over deze kwestie buiten de eerste spreker om kan beslissen. Staat het Bestuur zo'n spreekbeurt naar aanleiding van een lezing toe dan ontslaat dit besluit de a.s. spreker toch niet van de plicht om de eerste spreker-discussie-leider althans in grote trekken op de hoogte te brengen van het onderwerp dat hij naar aanleiding van diens lezing zal behandelen. De discussie tussen spreker-discussie-leider en de anderen die aan de discussie deelnemen gaat dan natuurlijk, evenals in het tweede geval, gewoon door. [4]

Tenslotte is er dan nog de mogelijkheid, dat de discussie niet, of niet direct, aanleiding geeft tot behandeling op een nieuwe vergadering en waarschijnlijk zal dit het meest voorkomende geval zijn. Dan wordt de discussie dus voortgezet tussen de spreker-discussie-leider en afzonderlijke leden die aan de discussie deelnemen.

Na ontvangst van de beoordelingen en bij uitsluiting van een nieuwe vergadering kan de spreker op drieërlei wijze antwoorden:

a) hij kan alle antwoorden samenvatten in een schrijven aan alle deelnemers aan de discussie tegelijk (waarbij hij desgewenst door bemiddeling van het Bestuur voor eigen rekening zo'n antwoord kan laten stencillen en doorzenden);

b) hij kan met deelnemers afzonderlijk in correspondentie treden;

c) hij kan met deelnemers afzonderlijk of met een groepje (bv. als een spreker uit A enige opposenten in B heeft) in mondeling contact treden.

De spreker-discussie-leider moet, evenals de andere deelnemers aan de discussie, een afschrift van al zijn desbetreffende correspondentie doen toekomen aan de Secretaris evenals een Verslag van voortgezette mondelinge discussie ondertekend door ieder die aan zo'n bespreking heeft deelgenomen.

Opmerking: Het spreekt vanzelf, dat ieder voor zich kan uitmaken welk gesprek of welke brief van zuiver particuliere aard is ook als het onderwerp ter sprake komt en wat tot de discussie in het kader van de Werkgemeenschap behoort. Ook in dit geval moet natuurlijk weer het goede verloop van de samenwerking toevertrouwd worden aan het goede geweten en vooral ook het wetenschappelijk geweten van de leden!

De spreker-discussie-leider is verplicht de beoordelingen te beantwoorden. Meent hij een antwoord te kunnen weigeren – om welke reden ook –; dan moet hij de betrokken deelnemer aan de discussie daarvan in kennis stellen. Zijn de discussie-leider en een deelnemer het niet eens over het voortzetten van hun discussie, dan kunnen zij, resp. kan een van hen de kwestie voorleggen aan het Bestuur. Het Bestuur beslist, al dan niet in overleg met een of meer daartoe aangezochte “Kritici”, maar kan noch discussie-leider noch deelnemer dwingen (ondanks de – “morele” – verplichting). In dat geval wordt echter de [69] weigering protocollair vastgelegd in het uiteindelijke verslag van de discussie. Wordt na voorlopige weigering de discussie tussen discussie-leider en een deelnemer toch voortgezet, dan wordt de daarover gevoerde correspondentie niet in het Uiteindelijke verslag opgenomen.

Einde van de voortgezette discussie:

Discussie tussen discussie-leider en een deelnemer eindigt:

a) wanneer men het eens geworden is;

b) wanneer men tot het inzicht gekomen is in onderling overleg, dat het meningsverschil berust op “onverzoenlijke” wetenschappelijke opvattingen;

c) door weigering, het Bestuur gekend.

In principe kan een discussie dus “eindeloos” worden voortgezet (al zal men dan toch op den duur wel bij geval b) belanden), maar zij kan ook tijdelijk worden onderbroken, wanneer het Bestuur het ogenblik gekomen acht om over te gaan tot een:

Samenvatting van de discussie:

Het Bestuur draagt zorg dat een Uiteindelijk verslag van alle discussie, die volgt op de verschillende lezingen, wordt samengesteld voor het Jaarverslag van de Phonologische Werkgemeenschap.

De sprekers zijn verplicht een Uiteindelijk Verslag van de door hen geleide discussie samen te stellen op het tijdstip, binnen het termijn en van een omvang zoals het Bestuur aangeeft. De kopij hiervan wordt beoordeeld door Bestuur en alle deelnemers aan een discussie alvorens de tekst gedrukt wordt.

De deelnemers aan een discussie ontvangen een drukproef van het Uiteindelijk verslag (gratis).

Discussie, welke bij het samenstellen van het Uiteindelijk Verslag (dan Jaarverslag van een desbetreffende discussie!) nog niet beëindigd is, wordt voortgezet en verschijnt in het volgende Jaarverslag (enzovoorts).

Opmerkingen:

Op het wetenschappelijk belang van een voortgezette discussie behoeft: wel niet gewezen te worden.

Wel kan de vraag nog onder ogen worden gezien of deze methode niet te hoge eisen stelt aan de Werkgemeenschap.

Taak van de spreker-discussie-leider:

De zwaarste taak is natuurlijk die van de spreker-discussie-leider. Hij ontvangt alle beoordelingen, moet die beantwoorden, moet de besprekingen voeren en de verslagen maken. Maar: alles heeft betrekking op het wetenschappelijk onderwerp dat hem in het bijzonder interesseert. Principiële kritiek en detailkritiek op gebied waar hij zich misschien niet thuis voelt kan hij als aanvulling van zijn onderwerp beschouwen en ad acta leggen, terwijl hij toch de discussie voortzet op terrein waar hij zich wel thuis voelt. Het resultaat is dan, dat hij zijn ideeën uitdraagt, resp. verdedigt, waar hij dit kan, en dat toch zijn onderwerp van verschillende zijden wordt belicht, wellicht zelfs uitgebouwd. Geëist wordt van hem natuurlijk, dat hij wetenschappelijke kritiek, of wat sommigen ook wel eens als “kritiek” voelen: aanvulling, relativering, verdraagt. Maar deze eis moet wel gesteld worden aan een ieder, die in een Werkgemeenschap wenst te werken. [70]

Taak van de deelnemers aan de discussie:

Groep A: de Kritici

In hoeverre aan de Kritici geen onmogelijke eisen worden gesteld is reeds meegedeeld: van hen wordt als Kritici oordeel over de principiële zijde van de lezingen gevraagd. Zij zullen dus in vele gevallen met het “Fiat” kunnen volstaan, in andere gevallen een Aanvulling kunnen geven, die wel op verwijzen naar literatuur kan neerkomen (met de opmerking, dat de spreker bij een bepaalde stelling of veronderstelling geen rekening heeft gehouden met wat X of Y daarover heeft beweerd). In discussie zullen zij vooral dan pas komen, wanneer werkelijk nieuwe principes, dus de hun in het bijzonder interesserende onderwerpen ter sprake komen. Oordeel over de “toevallige” inhoud van de lezingen behoeven zij, evenals groep B, tenslotte alleen te geven, wanneer zij zich – ook – tot die zijde van de behandelde kwestie voelen aangetrokken.

Groep B: deelnemers die zich in speciale gevallen opgeven:

Deze deelnemers bepalen zelf het onderwerp waarover zij willen discussiëren en zijn er dus in hun wetenschappelijke belangstelling onmiddellijk bij betrokken.

Taak van het Bestuur:

De taak van het Bestuur wordt uitgebreid door:

het contact met de Uitgever; dwz. doen stencillen van de bijlage voor de convocatie aan de actieve leden; doen drukken van de Tekst van de lezing vòòr of onmiddellijk na de lezing; eventueel bemiddelen bij het doen stencillen van rondschriften tijdens de voortgezette discussie; doen drukken van het Uiteindelijk verslag; en door:

het volgen, aan de hand van de afschriften van correspondentie en verslagen van de voortgezette discussie; en door:

eventuele bemiddeling bij conflicten gedurende de voortgezette discussie. Een dergelijke uitbreiding van de taak van het Bestuur kan alleen bezwaarlijk worden, wanneer sprekers, later discussie-leiders, en deelnemers aan de discussie zich niet aan de eenmaal gestelde termijnen houden voor het beantwoorden van hun correspondentie en het inleveren van kopij, afschriften en verslagen. In een Werkgemeenschap moet echter gerekend kunnen worden op de bereidheid van alle medewerkende (actieve) leden om een redelijk tempo te handhaven. Teneinde de beoordeling van dit belangrijke punt te vergemakkelijken, wordt hierop nogmaals gewezen.

Tempo:

De spreker dient de tekst van de Bijlage (al of niet met Toevoeging), bestemd voor convocatie aan de actieve leden uiterlijk twee weken voor het door het Bestuur vast te stellen tijdstip van verzending der convocatie in.

De spreker dient zijn Tekst van de lezing uiterlijk op de dag van de vergadering in.

De deelnemers aan de discussie ter vergadering dienen de door hen ter event. correctie ontvangen kopij van het Verslag binnen een week na ontvangst in.

De deelnemers aan de voortgezette discussie geven hun oordeel binnen een maand na ontvangst van het definitieve Verslag van de discussie ter vergadering en de drukproef van de Tekst van de lezing.

De deelnemers aan de voortgezette discussie beantwoorden ook daarna alle correspondentie uitgaande van de discussie-leider binnen een maand.

De deelnemers dienen de ter event. correctie ontvangen tekst van het Uiteindelijk Verslag binnen twee weken na ontvangst in. [71]

Een termijn voor de discussie-leider bij het voeren van de voortgezette discussie kan natuurlijk niet gesteld worden. Aangenomen mag worden, dat hij door zijn belangstelling voor dit zijn eigen wetenschappelijk onderwerp het verloop van de discussie zoveel mogelijk zal willen be[6]vorderen. Aangezien het Bestuur, door het ontvangen van kopij van alle correspondentie beoordelen kan, hoeveel werk er van de discussie-leider wordt geëist en controleren kan wanneer hij de correspondentie beantwoordt, kan het zo nodig de discussieleider aanmanen.

De discussieleider dient het Uiteindelijk Verslag binnen zes weken na het verzoek van het Bestuur in.

Opm.: op alle stukken uitgaande van Bestuur of discussie-leider, moet vermeld worden voor welke datum antwoord wordt verwacht.

Samenwerking van de Phonologische Werkgemeenschap met een Uitgever

Het is voor het doen slagen van wetenschappelijk werk in groepsverband zoals door de Phonologische Werkgemeenschap wordt ondernomen, absoluut noodzakelijk, dat een Uitgever er voor wordt geïnteresseerd. De structurele taalwetenschap staat in het middelpunt van de belangstelling der linguïstische “wereld” en het peil van de lezingen, gehouden voor de Phonologische Werkgemeenschap, kan door het Bestuur op een hoogte worden gehandhaafd, welke het volkomen aannemelijk doet worden, dat voor een publicatie van het jaarboek. inhoudende de vier lezingen met een uitvoerig verslag van de discussies, de belangstelling zal bestaan, die goede en niet uitsluitend specialistisch georiënteerde publicaties ondervinden; juist de deelname van de in de eerste plaats algemeen georiënteerde “kritici” aan de discussie kan iedere publicatie het voor een uitgave gewenste karakter geven.

Het reorganisatieplan berust daarom op de overtuiging, dat een Uitgever bereid zal zijn om

A. Het Jaarboek van de Phonologische Werkgemeenschap,

mits geen honorarium betaald behoeft te worden, en mits de Tekst der lezingen en de Verslagen van de discussies in het Frans of Engels zijn gesteld, en de omvang niet meer zal zijn dan 20 vel; voor zijn rekening uit te geven.

Opmerking:

De inhoud van dit Jaarboek zal dus hoofdzakelijk bestaan uit:

- 1) Het jaarverslag van het Bestuur en van de leiders van bepaalde Werkgroepen (zie beneden);
- 2) Vier lezingen;
- 3) Uitvoerig verslag van de discussies.

Het spreekt vanzelf, dat de leden van de Phonologische Werkgemeenschap het Jaarboek tegen gereduceerde prijs kunnen verkrijgen. Hoewel mag worden aangenomen, dat ieder lid het Jaarboek koopt, moet het toch in principe mogelijk zijn, dat een lid, dat het Jaarboek niet wenst aan te schaffen, een overdruk van het Jaarverslag, waarop hij op grond van zijn lidmaatschapsbijdrage recht heeft, kan krijgen;

B. Mee te werken tot het tot stand komen van het Jaarboek op de hierboven beschreven wijze; [72]

C. Zijn medewerking ook op andere wijze bij het werk van de Werkgemeenschap te verlenen.

Opmerking: Daar de Phonologische Werkgemeenschap in dit geval het bedrag, dat anders besteed moet worden aan het drukken van het Jaarverslag, ter beschikking houdt, moet overwogen worden in hoeverre in de kosten van stencilwerk enz. kan worden gedeeld.

Zie Bijlage A.

Projecten van de Phonologische Werkgemeenschap.

Dat de Phonologische Werkgemeenschap haar werkzaamheden niet wil beperken tot het doen houden van enige lezingen, is reeds gebleken uit

het uitschrijven van de Phonologische Enquête; en

het voorbereiden van een uitwerken van de resultaten der Enquête

Op de bezwaren, die in het laatste geval aan de tegenwoordige organisatie van de Werkgemeenschap zijn verbonden, is reeds gewezen. Ook hier schept het reorganisatieplan nieuwe mogelijkheden.

Verloop:

Wanneer de Phonologische Werkgemeenschap een Project wenst te verwezenlijken, hetzij op initiatief van het Bestuur, hetzij dat een plan van een der leden door het Bestuur is overgenomen, wordt aan de convocatie voor de vergadering, waarop het Project zal worden besproken, toegevoegd:

een gestencilde Bijlage van het Bestuur, bestemd voor alle leden (dus ook voor de belangstellende leden), waarin een korte uiteenzetting van het Project wordt gegeven.

Van de bespreking en discussie ter vergadering wordt

aan alle leden, die mondeling of schriftelijk op of vòòr de dag [7] van de vergadering aan de Secretaris te kennen hebben gegeven, dat zij voor het Project bijzondere belangstelling hebben, een gestencild Verslag toegezonden

Leden, die een Verslag hebben aangevraagd, delen binnen een maand aan de Secretaris mee, of zij bereid zijn aan het Project mee te werken. Het Bestuur kiest uit de leden, die zich hebben aangemeld, een Voorlopige leider van de Werkgroep voor het Project (deze kan natuurlijk ook Bestuurslid zijn. Heeft een lid de taak van Voorlopig leider van een Werkgroep aanvaard, dan organiseert hij zelfstandig de bewerking van het Project onder de leden, die zich daarvoor hebben aangemeld. Daarbij kan zich zeer wel het geval voordoen, dat hij de leiding overgeeft aan een ander lid van die Werkgroep; in ieder geval komt de organisatie, ook van het Werkplan buiten het Bestuur om tot stand. Als de Werkgroep georganiseerd is, stelt de leider van die Werkgroep het Bestuur hiervan in kennis en brengt hij verslag uit op de eerstvolgende vergadering. De Werkgroep blijft daarna zelfstandig werken, maar ten allen tijde kan er contact zijn tussen het Bestuur en de leider van de Werkgroep.

De leider van een Werkgroep is verplicht op een vergadering verslag van de werkzaamheden uit te brengen, wanneer het Bestuur daartoe de wens te kennen geeft of wanneer tenminste vijf leden die wens tegenover de Secretaris van het Bestuur hebben geuit.

De leider van een Werkgroep is verplicht een Verslag van de werkzaamheden voor het Jaarverslag in het Jaarboek te schrijven binnen een door het Bestuur vast te stellen termijn. [73]

Wanneer de werkzaamheden van een werkgroep bevorderd kunnen worden door van tijd tot tijd gestencilde mededelingen enz. aan de leden van een Werkgroep rond te sturen, kan de leider van de Werkgroep door bemiddeling van het Bestuur, dat contact met de Uitgever heeft, hiertoe stappen doen. Leden van een Werkgroep zijn actieve leden. Zij kunnen te allen tijde maar met opgaaf van redenen, zich terugtrekken en worden dan belangstellende leden, voor zover zij niet op andere wijze aan de werkzaamheden van de Werkgemeenschap deelnemen.

De leider kan steeds door middel van een Bijlage aan alle leden bij een convocatie en dus ook door een oproep op een vergadering trachten nieuwe medewerkers voor zijn werkgroep te winnen.

Tot de Projecten, die van de Phonologische Werkgemeenschap kunnen uitgaan, behoort o. a. het reeds in Leiden, Wintervergadering 1942, besproken plan om een permanente Referaten-Commissie in te stellen. In dit verband kan ook overwogen worden, of niet het instellen van een Commissie voor Bibliografie gewenst is.

De laatste twee opmerkingen dienen er slechts toe om de leden er op te wijzen, welke mogelijkheden op de boven beschreven wijze, gemakkelijker gerealiseerd kunnen worden.

Werkzaamheden van leden in het kader van de Werkgemeenschap.

Er is in het begin reeds op gewezen, dat de vergaderingen het contact tussen de leden te weinig bevorderen. Velen, ook wel zij, die toch van tijd tot tijd de vergaderingen kunnen bezoeken, blijven bij hun werk in een isolement ook als zij graag contact met anderen of medewerking van anderen zouden willen hebben. Verlangen naar contact kan reeds ontstaan, wanneer iemand bij zijn studie of onderzoek op een voor hem onoplosbare moeilijkheid stoot, of wanneer iemand zich afvraagt, of het door hem geprojecteerde onderzoek (b.v. van de structuur van een bepaalde taal of een dialect) niet reeds door anderen is begonnen. In dat laatste geval zou ook de mogelijkheid tot samenwerking ontstaan.

Alle leden, dus ook Belangstellende leden, kunnen vragen indienen bij het Bestuur:

Kan iemand deze moeilijkheid oplossen ...?

Is iemand met dit onderzoek bezig ...?

Zijn er medewerkers te vinden voor dit plan...?

Het Bestuur stelt alle leden door middel van een gestencilde Bijlage van het Bestuur voor alle leden bij een convocatie in kennis van deze vragen met vermelding van naam en adres van de vraagsteller (tenzij verzocht wordt dit achterwege te laten) en schept zo de mogelijkheid tot contact.

Leden die zich voor een zo gestelde vraag of een zo voorgesteld plan interesseren richten zich rechtstreeks tot de vraagsteller. [8]

Het Bestuur kan een lid verzoeken om zijn Project als leider van een Werkgroep van de Werkgemeenschap uit te werken. In dat geval verloopt het werk op de reeds beschreven wijze. Het Bestuur kan echter ook alleen bemiddelen, maar zal dan een lid, dat met andere leden aan een Project werkt, in het Jaarverslag enige ruimte ter beschikking stellen om verslag van zijn werkzaamheden uit te brengen. [74]

In het Jaarverslag zal altijd opgave gedaan worden van alle Projecten, die door de Werkgemeenschap of in het kader van de Werkgemeenschap worden bewerkt. Daardoor blijft de mogelijkheid bestaan, dat nieuwe medewerkers zich aanmelden of geïnteresseerden contact zoeken.

Op het verloop van werkzaamheden die alleen in het kader van de Werkgemeenschap door leden worden ondernomen, kan het Bestuur verder natuurlijk geen invloed uitoefenen, al blijft het bereid steeds zijn medewerking naar mogelijkheid te verlenen.

Het Bestuur kan door de vragen die gesteld worden en waarvan en waarvan het een karthotheek kan aanleggen voortdurend op de hoogte blijven van wat er in de Werkgemeenschap leeft; het weet daardoor niet alleen wat men onderneemt, resp. wil of wenst, maar het kent ook de problemen van de leden en kan daarmee rekening houden bij het opstellen van het program voor de lezingen.

De mogelijkheid om bemiddelend en leidend werkzaam te zijn, zal daardoor voor het Bestuur steeds toenemen.

Conclusie:

Het reorganisatieplan schept de mogelijkheid tot:

- 1) het opvoeren van de wetenschappelijke waarde van de vergaderingen door organisatie van voortgezette discussies, zonder enig lid dat daarbij niet geïnteresseerd is te bezwaren;
- 2) het deelnemen van alle leden aan de discussie, die op lezingen kan volgen;
- 3) het kennen van alle leden in de Projecten van de Werkgemeenschap;
- 4) het organiseren van werkzaamheden zonder het Bestuur te veel te bezwaren;
- 5) het organiseren van contact, ook tussen leden die de vergaderingen niet of zelden kunnen bezoeken;
- 6) het organiseren van samenwerking tussen leden die zich voor eenzelfde project interesseren;
- 7) het verschijnen van een waardevol Jaarboek van de Phonologische Werkgemeenschap zonder extra geldelijke verplichting van enig lid.

Van deze zeven mogelijkheden zullen, indien de Phonologische Werkgemeenschap het volgend plan aanneemt, alleen 1, 2 en 7 reeds in de loop van het eerst volgend werkjaar gerealiseerd worden. Het Bestuur zal zeker trachten ook spoedig gebruik te maken van de mogelijkheden 3 en 4, gezien het feit dat er een Project van de Werkgemeenschap (Uitwerken van de Enquête) in opbouw is. Realisatie van de 5e en 6e mogelijkheid zal afhangen van het initiatief van de leden van de Phonologische Werkgemeenschap, dwz. van hun werkelijke drang naar wetenschappelijke samenwerking. Een organisatie, die dergelijke mogelijkheden schept voor de leden heeft echter reeds in zich aan het doel voldaan. Aangenomen mag worden, dat deze vormen tot samenwerking, gezien al het sterk individualistisch karakter van vele wetenschapsmensen, pas langzamerhand volgroeien zullen.

Het reorganisatieplan streeft dus geenszins naar de verwezenlijking van een soort wetenschappelijke “commune”, met een straffe organisatie, waarin van zo veel mogelijk leden zo veel mogelijk wordt gevergd! [75]

Ook na aannemen van het plan blijft de Phonologische Werkgemeenschap een soepele organisatie van zoveel mogelijk belangstellenden rondom enkele samenwerkende kernen, die spontaan ontstaan en ongedwongen weer kunnen verdwijnen. In de allereerste plaats wordt het potentiëel opgevoerd; de organisatie dient de leden.

Verplichtingen van de leden:

Geen organisatie kan echter het individu in haar verband dienen, zonder enige eisen te stellen, die noodzakelijk zijn voor het in stand blijven van de organisatie als zodanig.

Geëist wordt dus van die leden, welke zich opgeven voor bepaalde werkzaamheden, dat zij ook inderdaad de wil tot samenwerking tonen: [9]

door de choc des opinions te verdragen;

door het vastgestelde tempo te bewaren;

door geen pseudo-actieve leden te worden;

door het werk van de Uitgever, die een deel van het financiële risico draagt, te waarderen.

Op dit laatste punt moet nog worden ingegaan:

De leden en de Uitgever:

De leden zullen als het enigszins mogelijk is het Jaarboek kopen.

Leden die als spreker meewerken het tot stand komen van het Jaarboek, zullen slechts twee overdrukken van hun bijdrage ontvangen; wensen zij meer overdrukken, dan moeten die door hen betaald worden tegen een door de Uitgever vast te stellen prijs.

Leden die meewerken als deelnemers aan een discussie moeten alle overdrukken betalen (niét de proef!).

Tekst van lezingen en Verslagen van discussies, bestemd voor het Jaarboek, moeten door de leden in het Frans of Engels ingestuurd worden.

Sprekers-discussie-leiders ontvangen geen honorarium.

Sprekers-discussie-leiders en zelfstandige werkers, die samenwerking in het kader van de Werkgemeenschap hebben aangevraagd, zullen zo nodig bijdragen in de kosten van stencilwerk, welke voor de enkele leden afzonderlijk steeds zeer gering zullen zijn, maar alle tezamen voor de Uitgever bezwaarlijk kunnen worden (zie ook Bijlage A.).

N.B.

Alle leden van de Werkgemeenschap zullen, indien zij studies op het gebied van structurele taalkunde van meer dan X-duizend woorden (omvang vast te stellen door de Uitgever) wensen te publiceren, ernstig in overweging nemen, of zij hun kopij niet aan de Uitgever van de Phonologische Werkgemeenschap zullen aanbieden. Van enige letterlijke verplichting kan natuurlijk geen sprake zijn, gezien bv. de deelname aan Feestbundels, andere Jaarboeken (Travaux C.L.P.) of de wenselijkheid om in een bepaald wetenschappelijk milieu te publiceren.

Een lid dat een studie aan de Uitgever aanbiedt, onderhandelt met deze als iedere andere auteur (publicatie kan dus afspringen wanneer men het b.v. niet eens wordt over het honorarium). [76]

Het Bestuur heeft echter tegenover de leden het recht en tegenover de Uitgever de plicht (na overleg met hem gepleegd te hebben) om aan een lid de vraag te stellen, waarom hij een bepaalde studie niet bij de Uitgever van de Werkgemeenschap heeft aangeboden. Zulk een vraag wordt gesteld, resp. een desbetreffende brief voorgelezen in een vergadering; na antwoord van het lid of voorlezing van zijn antwoord gaat men tot de orde van de dag over.

Besluiten een lid en de Uitgever om een studie te doen verschijnen, dan zou dit op tweeërlei wijze kunnen geschieden:

in een vorm door Uitgever en auteur in onderling overleg, geheel buiten de Werkgemeenschap om, vast te stellen; of:

in een Serie onder auspiciën van de Phonologische Werkgemeenschap.

Het verdient nl. overweging, of er niet nog een 8e mogelijkheid is: Naast het Jaarboek zou de Phonologische Werkgemeenschap de publicatie van een serie studies op het gebied van de structurele taalwetenschap kunnen bevorderen (Acta ....; waaraan bv. de naam van Nico van Wijk verbonden zou kunnen worden).

Wordt hiertoe besloten, dan benoemt het Bestuur, indien het dit nodig acht, een Commissie van Uitgave, welke op verzoek van een auteur en de Uitgever over de opname van een studie in de Serie oordeelt.

Een dergelijke serie zou in de eerste plaats in aanmerking komen voor de publicatie van eventuele resultaten van onderzoek, dat door de Werkgemeenschap wordt gedaan.

Het spreekt vanzelf, dat de Uitgever nimmer verplicht kan worden tot enige publicatie in zo'n serie.

DE PHONOLOGISCHE WERKGEMEENSCHAP,

Studiekring voor Structurele Taalwetenschap,

kan voor allen, die in de eerste plaats in Nederland, Nederland-Overzee, Vlaanderen en Zuid-Afrika belangstelling hebben voor taalkundige problemen, door het scheppen van schriftelijk contact, een inlichtingendienst tussen de leden, werkorganisaties, schriftelijke deelname aan discussies, enzovoorts:

een levend centrum worden,

dat bovendien door zijn Jaarboek een voorname plaats kan krijgen in het internationale wetenschappelijke leven. [10]

BIJLAGE A

Wie zullen vermoedelijk stencilwerk, uitgaven en porti betalen?

[...] [77]

Bijlage 2.

Uitnodiging door W. Gs Hellinga en twee besturen voor een vergadering van taalkundigen op 12 maart 1946

L.S.

De taalkunde als moderne wetenschap is in de studeerkamer geboren en zal ook in de toekomst haar ontwikkeling en bloei wel in de eerste plaats blijven danken aan het werk in de studeerkamer. Maar een nieuwe geest en, als onmiddellijk gevolg daarvan, nieuwe methoden van onderzoek doen toch ook, onder de taalkundigen in toenemende mate de behoefte ontstaan naar opheffing van een al te groot isolement.

Het inzicht dat persoon en werk in de wetenschap niet gescheiden kunnen worden was reeds één der oorzaken van de snel toenemende belangstelling voor congressen, die vòòr de oorlog viel waar te nemen. Velen willen tegenwoordig echter méér. Men wil weten wat er op zijn vakgebied waar ter wereld ook gebeurt; men wenst altans [sic] de m o g e l i j k h e i d om collega's in ruimere of engere zin te ontmoeten of in schriftelijk contact met hen te treden en desgewenst met hen tot samenwerking in welke vorm dan ook te komen, zonder daarbij te zeer gebonden te zijn aan de toevallige omstandigheden van een persoonlijke kennismaking, van ruimte en tijd.

Bovendien wensen onderzoekers en belangstellenden een steeds methodischer oriëntatie ook buiten het meer speciale vakgebied waarnaar hun belangstelling in de eerste plaats uitgaat, terwijl anderen, b.v. bij het systematisch verzamelen van gegevens reeds op velerlei gebied samenwerking zoeken of tot stand brachten in soms buitengewoon groot organisatorisch verband. Ook het bewerken wenst men steeds meer in groepsverband te doen geschieden, door arbeidsverdeling of het uitwisselen van ideeën.

De organisatie van dit alles gaat reeds lang de krachten van de enkeling te boven en ook wanneer men de keuze heeft gedaan, waarmee men meent te kunnen volstaan, of altans [sic] te moeten volstaan, dan kost het voorbereiden en het organiseren van het onderhouden daarvan meestal meer tijd dan men eigenlijk aan het doel, de bevordering van zijn onderzoek en studie kan onttrekken.

Door verschillende organisatievormen heeft men in de wereld der taalkundigen deze moeilijkheden reeds trachten op te lossen of althans getracht aan de wensen en eisen tegemoet te komen. Zo door het Comité International Permanent de Linguistes en op kleinere schaal in nationale verenigingsvormen, b.v. in Frankrijk, Zweden, Zwitserland, de Verenigde Staten, waarbij bij in zulke kleinere organisatievormen de doelstellingen van de CIPL worden nagestreefd.

Nederland, of liever in ruimere zin: het Nederlandse taalgebied kent zulk een organisatie nog niet. Maar uit onze congressen en het verenigingsleven blijkt, dat de behoefte daaraan wel degelijk bij zeer velen bestaat.

In de overtuiging dat het mogelijk is om in Nederland, en op de duur in het Nederlandse taalgebied tot een zeer nuttige organisatievorm te komen voor allen die de taal[78]kunde in welke van haar aspecten ook als hun vakgebied beschouwen, hebben ondergetekenden de eer, U en een dertigtal andere taalkundigen uit te nodigen tot een bespreking om deze mogelijkheden gezamenlijk in overweging te nemen. Zij stellen zich voor deze bespreking te doen plaats vinden op Dinsdag 12 Maart 1946 te Amsterdam in het Trippenhuis, Kloveniersburgwal 29, des morgens te elf uur. De bespreking zal worden geopend met het uiteenzetten van een plan door Dr W.Gs Hellinga (Amsterdam). Maar ten einde reeds thans iets nader te oriënteren, worden enkele punten hier aangegeven.

Voorstel tot het stichten van een Organisatie (niet van een nieuwe vereniging) voor alle taalkundigen, en wellicht op de duur voor alle philologen in de ruimste zin van het woord, in Nederland (zo mogelijk: het Nederlandse taalgebied), waarbinnen reeds bestaande verenigingen volkomen [2] autonoom zullen kunnen blijven voortbestaan, waarbinnen nieuwe verenigingen een plaats kunnen innemen, en waarvan allen, verenigingen zowel als particulieren gebruik kunnen maken bij het nastreven van hun verschillende doelstellingen op wetenschappelijk gebied.

Doelstelling van de Organisatie is in de eerste plaats het tot stand brengen van een Permanent Secretariaat, dat in het kader van het wetenschappelijk taalkundig bedrijf alle gewenste inlichtingen kan geven en alle gewenste contacten kan voorbereiden.

Tot de verdere mogelijkheden van zulk een organisatie behoort o.a. de uitgave van Maandelijkse Mededelingen, waarin opgenomen kunnen worden Aankondigingen van publicaties, voorgenomen onderzoek, mededelingen betreffende verenigingen, werkgemeenschappen, congressen enz. personalia en dergelijken; uitgave van een Annuary, waarin verslag wordt gedaan (in het Engels) van wat er in de loop van het voorafgaande jaar in het Nederlands op taalkundig gebied is verschenen (korte samenvattingen van boeken en tijdschriftartikelen).

Gaarne zullen ondergetekenden van U vernemen of U aan deze bespreking zult deelnemen. Zo dit het geval mocht zijn, dan kunnen zij U nog medelen, dat dankzij de gastvrijheid van het bestuur er de

gelegenheid zal zijn om gezamenlijk de lunch te gebruiken in de Sociëteit “De Koepel” in de Marnixstraat 402. Ten einde ook dit te kunnen voorbereiden verzoeken zij U tevens op te geven, of U aan deze lunch zult deelnemen (kosten fl. 2.--). Indien U verhinderd bent aan de bespreking deel te nemen wilt U dan toch even berichten of U met het bovenontwikkelde plan kunt instemmen? Uw desbetreffend bericht kunt U zenden aan Dr P.J. Meertens, Kloveniersburgwal 29, Amsterdam.

W.Gs Hellinga

Het bestuur van de Nederl. Vereeniging
voor Phonetische Wetenschappen

L. Kaiser

Joh^a C.Daan

P.J. Meertens [79]

Het bestuur van de Phonologische
Werkgemeenschap

J.H. Kramer[s]

J. Wils

[3] Deze uitnodiging is toegezonden aan :

Prof. Dr C.C. Berg, Leiden .
Prof. Dr J.H. Brouwer, Groningen
Dr G.A. van Es, Groningen
Prof. Dr P.H.G. van Gilse, Leiden
de Heer G.M de Goeje, Den Haag
Prof. Dr J. Gonda, Utrecht
Prof. Dr G. Gosses, Leeuwarden.
Prof. Dr A.W. de Groot, Aerdenhout
Dr D.M.E. Habbema, Amsterdam [doorgehaald]
Dr C.B. van Haeringen, Den Haag
Prof. Dr P.N.U. Harting, Amsterdam
Dr K. Heeroma, Oegstgeest
Prof. Dr H. Janssen, Nijmegen
Prof. Dr J.P.B. Josselin de Jong, Oegstgeest.
Prof. Dr G.G. Kloeke Leiden
Prof. Dr J.M. Kramers, Oegstgeest
Prof. Dr F.B. Kuiper, Leiden
Prof. Dr M.J. Langeveld, Utrecht
Dr G.J. Lieftinck, Leiden
Dr L.C. Michels, Tilburg
Mej. Dr Moorman [sic], Nijmegen
Dr A.W.M. Odé, Delft

Prof. Dr H.J. Pos, Haarlem
Prof. Dr A. Reichling, Amsterdam
Prof. Dr T.A. Rompelman, Groningen
Prof. Dr Ph.S. van Ronkel, Leiden
Dr Win. Roukens, Nijmegen
Prof. Dr Gerlach Royen, Utrecht-Zuilen
Dr C.F.P. Stutterheim, Tiel.
Prof. Dr M. Valkhoff, Amsterdam
Prof. Dr A.A. Verdenius, Amsterdam [doorgehaald]
Prof. Dr B.E. Vidos, Nijmegen [80]
Prof. Dr C.G.N de Vooys, Utrecht
Prof. Dr H. Wagenvoort, Utrecht
Prof. Dr J.Wille, Baarn
Prof. Dr R.W. Zandvoort, Groningen

[Addendum]

Amsterdam, 28 Febr. 1946

Kloveniersburgwal 29

L.S.,

Op de lijst van personen, uitgenodigd voor de vergadering van taalkundigen op 12 Maart a.s. in het Trippenhuis te Amsterdam ontbreken abusievelijk de namen van

Mevrouw Dr P.M. Boer-Den Hoed, Amsterdam, en

Mejuffr. Dr A.M. E. Draak, Amsterdam

Bovendien werd bij de ondertekenaars de naam van Prof. Dr J.H. Kramers verkeerd gespeld.

W.Gs Hellinga

[81]

Bijlage 3.

Uitnodiging voor de oprichtingsvergadering van de AVT, 3 januari 1950

Secretariaat van de Nederlandse
Phonologische Werkgemeenschap
Mahlerlaan 1
HEEMSTEDE

December 1949

Aan
de Secretaris van
de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte van de
Universiteit van Amsterdam,
Vrije Universiteit te Amsterdam,

Rijks-Universiteit te Groningen,
Rijks-Universiteit te Leiden,
Rijks-Universiteit te Utrecht,
Rooms-Katholieke Universiteit te Nijmegen,
de School voor Taal- en Letterkunde te 's-Gravenhage,
de Rooms-Katholieke Leergangen te Tilburg,
de Afdeling Letterkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van
Wetenschappen te Amsterdam,
Levende Talen,
het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde van Indonesië,
het Nederlands Philologencongres,
de Wetenschappelijke Sectie van het Nederlands Klassiek Verbond.

Prof. Dr. C.C. Berg,
Prof. Dr. A.W. de Groot,
Prof. Dr. W.Gs Hellinga,
Dr. Chr. Mohrmann,
Prof. Dr. A.J.B.N. Reichling,
Prof. Dr. J. Wils,

[2] In Maart 1946 kwam een dertigtal linguïsten te Amsterdam bijeen op uitnodiging van de Besturen van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische Wetenschappen en de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap ter bespreking van de door Prof. Dr. W.Gs Hellinga belichte noodzakelijkheid en mogelijkheid van de oprichting van een algemene Nederlandse vereniging voor taalwetenschap. Door een daaruit gevormde werkgroep werd dit onderwerp nader bestudeerd en wel het laatst op 12 Maart 1949 te Amsterdam. Overeenkomstig de in die vergadering gedane aanbevelingen hebben wij [82] de eer U uit te nodigen tot een vergadering op 3 Januari 's middags om 2 uur op het Bureau der Dialectencommissie, Nieuwe Hoogstraat 17, Amsterdam-C., van het Centraal Station te bereiken met lijn 11, of U door een andere linguïst aldaar te laten vertegenwoordigen ter bespreking van de naam, de statuten en de vorming van een Bestuur van een Algemene Nederlandse Vereniging, voor Taalwetenschap, die ten doel heeft de vruchtbaarheid, veelzijdigheid, verdieping en coördinatie, de binnen- en buitenlandse openbaarheid van het linguïstische onderzoek in Nederland te bevorderen en de linguïstische belangen van zijn leden te behartigen.

Wij verzoeken U aan de Secretaris van de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap, Mahlerlaan 1, Heemstede te willen schrijven of wij U mogen verwachten of door wie U zich zult laten vertegenwoordigen.

Met de meeste hoogachting,

voor het Bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Phonetische
Wetenschappen,

(Joh^a C. Daan, secretaresse)

voor het Bestuur van de Nederlandse Phonologische Werkgemeenschap.

(Dr P. Eringa, secretaris).

[83]

Bijlage 4.

Rondschrijven, verspreid in 3000 exemplaren na de zomer van 1950. De tekst van dit ‘manifest’ is onder meer gepubliceerd in *Levende Talen* 157 (1950), 424-425 en in het *Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs* 44, no. 12 (22 november 1950), 294-295. Het stuk is van de hand van C.F.P. Stutterheim.

Algemene Vereniging voor Taalwetenschap

TERWIJL DE ‘LINGUISTIC SOCIETY OF AMERICA’

de taalgeleerden van een geheel werelddeel verenigt, terwijl het ‘Comité International Permanent de Linguistes’ wil zijn “un point central pour tous les mouvements dans le domaine de la science des langues humaines”, is het taalwetenschappelijk onderzoek in de Nederlands sprekende landen slechts gedeeltelijk georganiseerd. Er zijn verscheidene verenigingen, werkgemeenschappen en studiekringen. Deze staan echter onverbonden naast elkaar. De (ongetwijfeld noodzakelijke) specialisering doet het besef van eenheid min of meer verloren gaan. Maar hoe groot de verschillen ook mogen zijn tussen de studiegebieden van classici, anglisten en hispanologen, van grammatici, etymologen en dialectgeographen, zij allen zijn taalkundigen en vormen als zodanig een ideële gemeenschap. Wil een dergelijke ideële gemeenschap echter in de maatschappij enige kracht ontwikkelen, dan kan ze niet buiten een maatschappelijke verschijningsvorm. De kans, dat de voor zuiver wetenschappelijk onderzoek beschikbaar gestelde gelden ook het taalwetenschappelijk onderzoek ten goede komen, zal zeker groter zijn, indien alle taalkundigen in één (overkoepelende) vereniging zijn georganiseerd. Hoe vaak komt het ook niet voor, dat studiekringen de resultaten van hun werkzaamheid wegens gebrek aan geld niet openbaar kunnen maken?

Deze overwegingen hebben geleid tot de oprichting van de ‘Algemene Vereniging voor Taalwetenschap’. Het bestuur van deze vereniging – zodanig samengesteld, dat daarin zoveel mogelijk onderdelen der taalkunde een vertegenwoordiger vinden – nodigt allen wie de taalstudie ter harte gaat uit, als lid toe te treden.

Het doel der vereniging is: het bevorderen van het taalwetenschappelijk onderzoek, dat is dus in principe: van *elk onderdeel der taalwetenschap*. Dit doel hoopt ze te bereiken o.a. door de uitgaven van een ‘Jaarboek’, waarin de reeds bestaande verenigingen de resultaten van hun werkzaamheid kunnen publiceren en waarin bibliographieën en overzichten van de vorderingen op elk gebied der linguïstiek worden opgenomen. Voorts wil ze streven naar internationale samenwerking in het kader der U.N.E.S.C.O. Het is daarom verheugend, dat de secretaresse van het ‘Comité International Permanent de Linguistes’ in het bestuur zitting heeft willen nemen.

Daar het bestuur er op vertrouwt, dat allen, die op enige wijze bij de taalstudie betrokken zijn, lid zullen worden, is de contributie zeer laag gesteld. Deze bedraagt f 2,50 per verenigingsjaar. Het eerste verenigingsjaar eindigt op 1 September 1951. [84]

Dr C. F. P. STUTTERHEIM (Rotterdam, Avenue Concordia 123b,
Tel. K 1800, 76128), *voorzitter*

Dr P. ERINGA (Heemstede, Mahlerlaan 1, Tel. K 2500, 29276),
secretaris

Dr P. J. MEERTENS (Amsterdam, Nieuwe Hoogstraat 17,
Tel. K 2900, 48487), *penningmeester*

Dr CHRISTINE MOHRMANN (Nijmegen), secretaresse C.I.P.L.

Prof. Dr C. DE BOER (Leiden)

Prof. Dr K. FOKKEMA (Oegstgeest)

Prof. Dr C. B. VAN HAERINGEN (Utrecht)

Prof. Dr W. Gs. HELLINGA (Amsterdam)

Prof. Dr. G. KUIPER (Amsterdam)
Dr A.A. PRINS (Leiden)
Prof. Dr. A. J. B. N. REICHLING (Amsterdam)
Prof. Dr T. A. ROMPELMAN (Groningen)
Prof. Dr E. M. UHLENBECK (Voorhout)
Prof. Dr J. H. WASZINK (Leiden)
Prof. Dr J. WILS (Nijmegen)